

TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİMDALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖĞRETMEN ADAYLARININ 5 FAKTÖR
KİŞİLİK KURAMINA GÖRE KİŞİLİK
ÖZELLİKLERİNİN BELİRLENMESİ VE BAZI
DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

NİLÜFER ŞEKER SIR
13706006

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. NADİR ÇELİKÖZ

İSTANBUL
2016

TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİMDALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖĞRETMEN ADAYLARININ 5 FAKTÖR
KİŞİLİK KURAMINA GÖRE KİŞİLİK
ÖZELLİKLERİNİN BELİRLENMESİ VE BAZI
DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

NİLÜFER ŞEKER SIR
13706006

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. NADİR ÇELİKÖZ

İSTANBUL
2016

TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİMDALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖĞRETMEN ADAYLARININ 5 FAKTÖR
KİŞİLİK KURAMINA GÖRE KİŞİLİK
ÖZELLİKLERİNİN BELİRLENMESİ VE BAZI
DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

NİLÜFER ŞEKER SIR
13706006

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: [15.12.2016]

Tezin Savunulduğu Tarih: [10.02.2017]

Tez Oybirliği ile başarılı bulunmuştur.

Unvan Ad Soyad

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Nadir ÇELİKÖZ

Jüri Üyeleri : Doç. Dr. Hakan Karataş

Yrd. Doç. Dr. Bilal Yıldırım

İmza

İSTANBUL
Aralık 2016

ÖZ

ÖĞRETMEN ADAYLARININ 5 FAKTÖR KİŞİLİK KURAMINA GÖRE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN BELİRLENMESİ VE BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

Nilüfer Şeker SIR

Aralık, 2016

Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının Beş Faktör Kişilik özelliklerini belirlemek ve bu özelliklerin cinsiyet, yaş, bölüm, sınıf düzeyi, bölümü tercih etme sırası ve yaşanan şehir değişkenleri ile olan ilişkisinin incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu 2015-2016 eğitim yılında Yıldız Teknik Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültelerinde okumakta olan toplam 1.157 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada nicel araştırma deseninden betimsel nitelikte tarama modeli, veri toplama aracı olarak ise Beş Faktör Kişilik kuramı doğrultusunda Bacanlı ve Diğerleri (2009) tarafından geliştirilmiş “Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi” kullanılmıştır. Cinsiyet, yaş ve yaşanan şehir değişkenlerinin Beş Faktör Kişilik Özellikleri ile ilişkili olup olmadığı bağımsız t-testiyle; bölüm, sınıf ve bölüm tercih sırası bağımsız değişkenlerinin kişilik puanlarına etkisi ise tek yönlü ANOVA, Tamhane’s T ve Tukey testleri ile incelenmiş, söz konusu analizler için SPSS 17 uygulamasından faydalanılmıştır. Araştırma sonucuna göre kadınların erkeklere nazaran daha yüksek düzeyde nevrotik özellik sergilediği, yaşı yüksek olan öğretmen adaylarının, yaşı küçük olanlara kıyasla duygusal açıdan daha dengeli, daha sorumlu ve daha uyumlu oldukları, İstanbul’da yaşadığını ifade eden katılımcıların, İstanbul dışında yaşayanlara nazaran daha uyumlu ve daha sorumlu oldukları, bölüm ve sınıf değişkenlerinin Beş Faktör Kişilik Özellikleri üzerinde anlamlı etkisinin olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Beş Faktör Kişilik Özellikleri, Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi, ANOVA

ABSTRACT

DETERMINING AND ANALYSING THE PERSONALITY TRAITS OF PROSPECTIVE THEACHERS ACCORDING TO FIVE FACTOR THEORY OF PERSONALITY

Nilüfer Şeker SIR
December, 2016

The aim of this research is to determine the Five Factor Personality Traits of the prospective teachers and to examine the relationship between these traits and gender, age, department, grade level, order of preference and living city variables. The study group constitutes a total of 1.157 teacher candidates who are studying in the Education Faculties of Yıldız Technical University and Marmara University during the 2015-2016 education year. In the research, "The Attribution Based Personality Test" developed by Bacanlı and Others (2009) according to the five factor personality theory was used. The relation between Five Factor Personality Traits and independent variables of gender, age and living city is investigated by using t-test, whereas One-way ANOVA, Tamhane's T and Tukey tests are used in order to uncover the effects of department, grade level and order of preference over the personality traits. Data analysis was conducted by SPSS-17. According to the results of the research, it is seen that women participants show higher neurotic characteristics than men, older prospective teachers are more emotionally balanced, more responsible and more compatible than the younger ones, the participants who live in Istanbul are more responsible and more compatible than the ones who doesn't live in Istanbul, independent variables of department and grade level have significant effect on the Five Factor Personality Traits.

Keywords: Five Factor Personality Traits, The Attribution Based Personality Test, ANOVA

ÖN SÖZ

Öğretmen adaylarının kişilik özelliklerinin ortaya çıkarılması, onların yeterli ve verimli bir öğretim çevresi oluşturabilmesi için hangi kişisel özelliklere sahip olmaları gerektiği yönünde yapılacak çalışmalar için ilk adımdır. Bu araştırmada, eğitim fakültelerinde okuyan öğretmen adaylarının kişilik özelliklerinin belirlenerek bu özelliklerin hangi demografik değişkenlere göre farklılaştığı incelenmiş, kişilik özellikleri ile demografik özellikler arasındaki ilişki ortaya konmaya çalışılmıştır.

Yüksek Lisans Tez çalışmam boyunca benden yardımlarını esirgemeyen ve yol göstericiliği ile en zor zamanlarımda yanımda olan sayın hocam Doç. Dr. Nadir Çeliköz'e,

Çalışmada kullandığım ölçüm aracını uygulayabilmem için gerekli desteği ve izni sağlayan hocam sayın Prof. Dr Hasan Bacanlı'ya,

Anketimin uygulanmasında gerekli izinleri veren Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü ve çalışmaya gönüllü olarak katılan tüm arkadaşlara teşekkür ederim.

Son olarak, gerek Yüksek Lisans eğitimimde gerekse bu tezin tamamlanma sürecinde manevi desteğini hiç esirgemeyen, motivasyonumun en düşük olduğu anlarda bile kendime olan güven duygumu körükleyen hayat arkadaşım Mustafa'ya binlerce kez teşekkür ederim.

İstanbul; Aralık, 2016

Nilüfer Şeker SIR

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR.....	xi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Sınırlılıklar.....	5
2. KURAMSAL ÇEVÇEVE.....	6
2.1. Kişilik Kavramı.....	6
2.1.1. Kişiliğin Özellikleri.....	7
2.1.2. Kişiliği Etkileyen Faktörler.....	9
2.2. Beş Faktör Kişilik Kuramı.....	11
2.3. Beş Faktör Kişilik Boyutları.....	13
2.3.1. Nevrotiklik (Duygusal Denge).....	13
2.3.2. Dışadönüklük.....	15
2.3.3. Uyumluluk.....	17
2.3.4. Sorumluluk.....	18
2.3.5. Gelişime Açıklık.....	20
2.4. Beş Faktör Kişilik Kuramının Gelişimi-Sözcük ve Anket Yaklaşımları.....	21
2.5. Beş Faktör Kişilik Özelliklerini Ölçmek İçin Geliştirilen Araçlar.....	23
2.6. Beş Faktör Kişilik Özelliklerini Ölçmek İçin Kısa Ölçek Gereksinimi.....	24
2.7. Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi.....	25
3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	27
3.1. Araştırmanın Modeli.....	27
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	27

3.2.1. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Dağılımları.....	28
3.2.2. Katılımcıların Bölüm Değişkenine Göre Dağılımları.....	28
3.2.3. Katılımcıların Sınıf Değişkenine Göre Dağılımları.....	29
3.2.4. Katılımcıların Tercih Sırası Değişkenine Göre Dağılımları.....	29
3.2.5. Katılımcıların Şehir Değişkenine Göre Dağılımları.....	30
3.3. Veri Toplama Aracı ve Geliştirilmesi (Çeliköz ve Şeker Sır, 2016).....	30
3.3.1. Geçerlilik Analizi.....	32
3.3.2. Güvenilirlik Analizi.....	38
3.4. Verilerin Toplanması.....	41
3.5. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması.....	41
4. BULGULAR.....	42
4.1 Öğretmen Adaylarının Kişilik Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	42
4.1.1. Dışadönüklük Puanı Dağılımları.....	43
4.1.2. Uyumluluk Puanı Dağılımları.....	44
4.1.3. Sorumluluk Puanı Dağılımları.....	44
4.1.4. Nevrotiklik Puanı Dağılımları.....	45
4.1.5. Gelişime Açıklık Puanı Dağılımları.....	46
4.2. Cinsiyet Değişkeninin Beş Faktör Kişilik Puanlarına Etkisi.....	47
4.3. Şehir Değişkeninin Beş Faktör Kişilik Puanlarına Etkisi.....	48
4.4. Yaş Değişkeninin Beş Faktör Kişilik Puanlarına Etkisi.....	49
4.5. Tercih Sırası Değişkeninin Beş Faktör Kişilik Puanlarına Etkisi.....	50
4.6. Bölüm Değişkeninin Beş Faktör Kişilik Puanlarına Etkisi.....	52
4.7. Sınıf Değişkeninin Beş Faktör Kişilik Puanlarına Etkisi.....	55
5. SONUÇ VE TARTIŞMA.....	58
6. KAYNAKÇA.....	65
EKLER.....	73
Ek 1. Demografik Anket Formu ve Ölçüm Aracı.....	73
Ek 2. Enstitü Müdürlüğünden Alınan İzin Belgesi.....	75
Ek 3. Ölçek Sahibinden Alınan Kullanım İzni.....	76
ÖZ GEÇMİŞ.....	77

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyet ve Yaş Değişkenlerine Göre Dağılımları.....	28
Tablo 2: Katılımcıların Cinsiyet ve Bölüm Değişkenlerine Göre Dağılımları.....	29
Tablo 3: Katılımcıların Cinsiyet ve Sınıf Değişkenlerine Göre Dağılımları.....	29
Tablo 4: Katılımcıların Cinsiyet ve Tercih Sırası Değişkenlerine Göre Dağılımları.....	30
Tablo 5: Katılımcıların Cinsiyet ve Şehir Değişkenlerine Göre Dağılımları.....	30
Tablo 6: Modelin Uyum İyiliğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	37
Tablo 7: Cronbach Alpha ve Testi Yarılama Güvenirlik Sonuçları.....	38
Tablo 8: Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişkilere Yönelik Korelasyon Matrisi.....	39
Tablo 9: Üst ve Alt %27 Gruplarının Ölçek Maddelerine İlişkin Puanlarının Karşılaştırılması (t testi).....	40
Tablo 10: Beş Faktör Kişilik Puanlarının Dağılım Özellikleri.....	42
Tablo 11: Dışadönüklük Puanı Dağılımları.....	43
Tablo 12: Uyumluluk Puanı Dağılımları.....	44
Tablo 13: Sorumluluk Puanı Dağılımları.....	45
Tablo 14: Nevrotiklik Puanı Dağılımları.....	45
Tablo 15: Gelişime Açıklık Puanı Dağılımları.....	46
Tablo 16: Cinsiyet Değişkenine Göre Ortalama Puanlar ve Bağımsız t-testi Sonucu	47
Tablo 17: Şehir Değişkenine Göre Ortalama Puanlar ve Bağımsız t-testi Sonucu	48
Tablo 18: Yaş Değişkenine Göre Ortalama Puanlar ve Bağımsız t-testi Sonucu	49
Tablo 19: Tercih Sırası Değişkeni Ortalama ve Standart Sapma Değerleri ile Tek Yönlü ANOVA Testi Sonucu.....	50

Tablo 20:	Tercih Sırası Değişkeni-Varyansların Homojenliği Testi Sonucu.....	51
Tablo 21:	Tercih Sırası Değişkeni İçin Çoklu Karşılaştırma Sonucu.....	51
Tablo 22:	Bölüm Değişkeni Ortalama ve Standart Sapma Değerleri ile Tek Yönlü ANOVA Testi Sonucu	52
Tablo 23:	Bölüm Değişkeni-Varyansların Homojenliği Testi Sonucu.....	53
Tablo 24:	Bölüm Değişkeni İçin Çoklu Karşılaştırma Sonucu.....	54
Tablo 25:	Sınıf Değişkeni Ortalama ve Standart Sapma Değerleri ile Tek Yönlü ANOVA Testi Sonucu	56
Tablo 26:	Sınıf Değişkeni-Varyansların Homojenliği Testi Sonucu.....	57
Tablo 27:	Sınıf Değişkeni İçin Çoklu Karşılaştırma Sonucu.....	57

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 1:	Sıfatlara Dayalı Kişilik Testine Yönelik Model ve Standardize Edilmiş Çözümleme Değerleri.....34
Şekil 2:	Sıfatlara Dayalı Kişilik Testine İlişkin Standardize Edilmiş t-Değerleri.....35

KISALTMALAR

SDKT	: Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi
5FKE	: Beş Faktör Kişilik Envanteri
TDA	: Trait Descriptive Adjectives
TIPI	: Ten-Item Personality Inventory
OMKÖ	: On Maddelik Kişilik Ölçeği
BFI	: Big Five Inventory
DFA	: Doğrulayıcı Faktör Analizi
AFA	: Açımlayıcı Faktör Analizi
N	: Nevrotiklik
DD	: Dışadönüklük
U	: Uyumluluk
S	: Sorumluluk
GA	: Gelişime Açıklık

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Kişilik, bir insanın bütün ilgilerinin, tutumlarının, yeteneklerinin, konuşma tarzının, dış görünüşünün ve çevresine uyum biçiminin özelliklerini içeren bir terimdir (Baymur, 1993, s.253). Erikson (1984)'a göre insan yapısının, duygusal durumunun, davranış biçimlerinin, ilgilerinin, yeteneklerinin ve diğer psikolojik özelliklerinin en karakteristik ve orijinal bütünüdür.

Literatürde kişilik hakkında yapılan birçok tanımlamada onun özellikle bireyden bireye farklılık gösterdiği, ayırt edici ve kalıcı özellikler sergilediği vurgulanmaktadır. Örneğin; Vecchio (1988) kişiliği, bireyi diğerlerinden ayıran nispeten kalıcı özellikler ve eğilimler olarak tanımlarken, Greenberg (1999) ondan, bireyler tarafından sergilenen özgün ve nispeten sabit davranış, düşünce ve duygu kalıbı olarak bahsetmektedir. Durna (2005), kişiliği oluşturan asıl temelin fiziksel, zihinsel ve duygusal yönden pek çok farklılık gösteren bireylerin bunun sonucunda olayları ve olguları yorumlamadaki farklılığı olduğunu ifade etmektedir. Bu bakımdan kişilik, bir kişinin fiziksel ve sosyal ortamıyla etkileşme tarzını ortaya koyan, düşünce, duygu ve davranışın ayırt edici ve karakteristik görüntüleridir (Tomrukçu, 2008).

Kişiliğin temel boyutlarının belirlenmesi son yıllarda kişilik araştırmalarında üzerinde en çok çalışılan hususların başında gelmektedir (Tomrukçu, 2008). Özellikle son yirmi yılda yapılan araştırmalar sonucunda kişilik özelliklerinin beş faktör altında değerlendirilebileceğini ileri süren yaklaşımlar ortaya çıkmıştır (McAdams vd., 2010). Morsünbül (2014), günümüzde pek çok araştırmacının kişiliğin odağının beş özellik altında toplanabileceğinde hemfikir olduklarını aktarmaktadır.

Paul Costa ve Robert McCrae tarafından 1985 yılında geliştirilen Beş Faktör Kişilik Kuramı, bütün kişilik özelliklerini bünyesinde toplayan ve bu özellikleri geniş

kapsamlı olarak açıklayan bir kuramdır (Merdan, 2013). Bu noktada McCrae ve Costa (2006), Beş Faktör Kişilik Kuramını, evrensel ve eksiksiz bütün kişilik özelliklerinin, gözleme dayalı olarak beş temel boyutta ele alınıp sınıflandırılması olarak tanımlamaktadır. Goldberg (1992), beş temel boyutu, dışa dönüklük, uyumluluk, sorumluluk, nevroitiklik ve gelişime açıklık olarak ifade etmektedir.

Beş Faktör Kişilik Kuramı ile ilgili Türkiye’de yapılan araştırmalara bakıldığında genellikle uyarlama ve ölçek geliştirme çalışmalarına rastlanmaktadır (Bacanlı ve Diğerleri, 2009). Somer (1998)’in yetişkinler üzerinde yürüttüğü çalışmada, birinci düzey (First Order) analizi yapılarak seçilen 235 adet sıfatın faktör analizi sonucunda beş temel faktör boyutunda temsil edildiği tespit edilmiş, bu sıfatların kişilik özelliklerinin temsilcisi olduğu belirlenmiştir.

Somer ve Goldberg (1999) tarafından yürütülen bir diğer çalışmada ise Somer (1998)’in kişilikle ilişkili Türkçe sıfat değişkenleri üzerindeki tespitleri baz alınarak oluşturulan 179 çift sıfat, hem Türk hem de Amerikan örnekleme üzerinde kullanılmış, değişkenlerin beş faktör yapısı açık bir şekilde ortaya konulmuştur (Bacanlı ve Diğerleri, 2009).

Somer ve arkadaşları (2001) tarafından Türkiye’de Beş Faktör Kişilik Envanterinin geliştirilmesi yönünde yapılan çalışmada beş temel faktörü ve 17 alt boyutu bulunan 220 maddeden oluşan ölçek formu hazırlanmıştır. Bu ölçeğin geliştirilmesiyle Beş Faktör’ün Türk kültüründeki görünümünün incelenmesi sağlanmıştır (Bacanlı ve Diğerleri, 2009).

Gülgöz (2002)’ün gerçekleştirdiği diğer çalışmada ise NEO-PI-R’in Türkçe versiyonunun orijinal beş faktör yapısına uygun olduğu bulunmuştur. Çalışmada tespit edilen Türk yetişkin örnekleme ve Amerikan örnekleme arasındaki ayrılıkların, kültürel faktörlerin işlevlerinden kaynaklandığı yorumu yapılmıştır.

Bacanlı ve Diğerleri (2009) ise doğrudan Beş Faktör modelinden yola çıkarak bu faktörlere uygun sıfat çiftleri ile iki uçlu bir ölçek geliştirmeye odaklanmışlardır. Yazarlar tarafından geliştirilen “Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi” (SDKT), özellikle madde sayısı az, kısa ve ekonomik olması sebebiyle Türk kültürüne dayalı olarak geliştirilen ölçekler arasında önemli bir yere sahiptir. Zira, ölçme araçlarının geçerli ve güvenilir olmasının yanında kullanışlı, diğer bir ifadeyle ekonomik, kısa sürede uygulanabilir, puanlama ve puanların yorumlanmasında kolay olması gerekmektedir

(Atak, 2013). Bacanlı ve Diğerleri (2009) şimdiye kadar izlenen yöntemlerden farklı bir yöntemle Türk üniversite örneklemini üzerinde beş faktör kişilik boyutlarını 40 madde ile ölçmeye çalışmıştır.

Literatür incelendiğinde Bacanlı ve Diğerleri (2009) tarafından geliştirilen Sıfatlara Dayalı Kişilik Testinin (SDKT), kişilik özelliklerinin çeşitli değişkenlerle ilişkisinin incelendiği birçok çalışmada kullanıldığı görülmektedir. Örneğin, Eryılmaz ve Öğülmüş (2010), SDKT kullanarak belirledikleri kişilik özellikleri ile ergen öznel iyi oluş arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Açikel (2013), üniversite öğrencilerinin aşk biçimleri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkileri SDKT ile incelemiştir. SDKT kullanılarak gerçekleştirilen diğer çalışmalarda ise beş faktör kişilik özelliklerinin; yardım etme stillerini (Çivitçi ve Arıoğlu, 2012), psikolojik iyi olmayı (Sarıcaoğlu ve Arslan, 2014), genç ergenlerin benlik saygısını (Aslan, 2012), öz anlayış düzeylerini (Özyeşil, 2011), iş değerlerini (Tomrukçu, 2008) ve iş doyumunu (Demirci, 2003) yordayıp yordamadığı incelenmiştir.

Tathioğlu (2014) ise toplam 717 kişi üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada, üniversite öğrencilerinin kişilik özelliklerini cinsiyet, sınıf, üniversiteye giriş puan türü, yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yer, aile geliri, aile yapısı ve anne-baba tutumu değişkenlerine göre incelemiştir.

Literatür üzerinde yapılan araştırmada, öğretmen adaylarının kişilik özelliklerinin Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi ile incelendiği az sayıda çalışma olduğu görülmüştür. Bu sebeple, bu çalışmada, literatürde yaygın olarak kullanıldığı görülen Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi geniş bir örneklem dahilinde ele alınmış, öğretmen adaylarının kişilik özelliklerinin dağılımı irdelenmiş, kişilik özelliklerinin cinsiyet, yaş, bölüm, sınıf düzeyi, okudukları bölümü tercih etme sırası ve memleket değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı Beş Faktör Kişilik Kuramına göre, öğretmen adaylarının kişilik özelliklerini belirlemek ve bazı değişkenlere göre kişilik özelliklerinin farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymaktır.

Bu genel amaç kapsamında aşağıdaki sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır:

1) Öğretmen adaylarının kişilik özellikleri nasıl dağılmaktadır?

- 2) Öğretmen adaylarının kişilik özellikleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
- 3) Öğretmen adaylarının kişilik özellikleri yaşlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 4) Öğretmen adaylarının kişilik özellikleri okudukları bölümlere göre farklılaşmakta mıdır?
- 5) Öğretmen adaylarının kişilik özellikleri sınıf düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?
- 6) Öğretmen adaylarının kişilik özellikleri okudukları bölümü tercih etme sıralarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 7) Öğretmen adaylarının kişilik özellikleri memleketlerine göre farklılaşmakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Öğretim sürecinin merkezinde öğretmen ve öğrenciler arasındaki etkileşim, etkileşimin merkezinde ise öğretmen ve öğrencilerinin kişilikleri bulunmaktadır (Kalafat, 2012). Jones (1989)'a göre öğretimin kişisel faktörlere dayalı bir etkileşim olması sebebiyle etkili öğretimsel çevrenin oluşturulması için “kişisel” faktörlerin anlaşılması gerekmektedir. Bu sebeptir ki öğretmen adaylarının kişilik özelliklerinin ortaya çıkarılması, onların yeterli ve verimli bir öğretim çevresi oluşturabilmesi için hangi kişisel özelliklere sahip olmaları gerektiği yönünde yapılacak çalışmalar için ilk adımdır.

Kalafat (2012) tarafından yapılan çalışmada, Beş Faktör Kişilik boyutlarından deneyime açıklık ve sorumluluğun öğretmenlerin kendilerini geliştirmede kilit rol oynayan unsurlar olduğu, nevroz boyutunun ise öğretmenlerin eğitime yönelik uluslararası değerlere ilişkin yeterlilikleri üzerinde olumsuz etki yaptığı tespit edilmiştir.

Bu anlamda, eğitim fakültelerinde okuyan öğretmen adaylarının kişilik özelliklerinin belirlenerek bu özelliklerin hangi demografik değişkenlere göre farklılaştığının incelendiği bu araştırma; eğitim fakültelerinde uygulanan eğitim programlarının iyileştirilmesi, öğretmen adaylarına yeterliliklerini pozitif yönde etkileyecek kişilik özelliklerinin kazandırılması ve var olan eğitim programlarının öğretmenlik

mesleğinin gerektirdiği kişilik özelliklerine sahip öğretmen adayları yetiştirebilme potansiyelinin ölçümü adına yol gösterici bir çalışma olacaktır.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

- 1) Araştırmanın çalışma grubu 2015-2016 eğitim yılında Yıldız Teknik Üniversitesi ile Marmara Üniversitesinde eğitim görmekte olan toplam 1.157 öğretmen adayı ile sınırlıdır.
- 2) Bu çalışmada kullanılan veri toplama araçları kişisel bilgi formu ve Sıfatlara Dayalı Kişilik Ölçeği ile sınırlıdır.
- 3) Araştırmanın literatür kısmı ulaşılan kaynaklarla sınırlıdır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kişilik Kavramı

Kişilik, insan davranışlarını inceleyen alanlar içerisinde en fazla incelenen konulardan biri olmuştur (Morsünbül, 2014). Bunun temel nedeni, kişiliğin kişilerarası ilişkilerin niteliğini, zorlu yaşam koşullarına karşı uyumu, mesleki başarıları, sosyal katılımı, mutluluğu ve sağlığı yordayan en önemli değişkenlerden biri olmasıdır (McAdams ve Olson, 2010).

Bazı insanlar kişiliği sosyal başarı ile ilişkilendirerek, popüler bir kişiliği olmak ya da çok kişilikli biri olmak şeklinde ele alırken bazıları ise onu tanımlarken bireylerin belli bir takım baskın özelliklerinden (örneğin; kibar olmak, neşeli olmak, sessiz olmak.) yararlanmaktadır (Özsoy ve Yıldız, 2013). Luthans (2010)'a göre psikologlar, sıfatların kişiliği tanımlamada küçük bir rol oynadığını zira kişiliğin bireyin tüm psikolojik sisteminin büyümesini ve gelişmesini ifade eden bir kavram olduğunu değerlendirmekte, akademisyenler ise farklı kuramsal temeller aracılığıyla kişiliği ele almaktadır.

Burger (1993)'a göre kişilik, bir insanın bütün ilgilerinin, tutumlarının, yeteneklerinin, konuşma tarzının, dış görünüşünün ve çevresine uyum biçiminin özelliklerini içeren bir terimdir. İnsan yapısının, duygusal durumunun, davranış biçimlerinin, ilgilerinin, yeteneklerinin ve diğer psikolojik özelliklerinin en karakteristik ve orijinal bütünüdür (Eriksen, 1984). Psikologların ve davranış bilimcilerin çoğuna göre, bireylerin karaktere dayalı özelliklerinin ve bu özellikler arasındaki ilişkilerinin, kişinin diğer insanlar ve durumlara uyum gösterme yollarının incelenmesini kapsayan bir kavramdır (Erdoğan, 1994, ss. 234-235).

Yiğit ve Deniz (2010)'e göre tüm araştırmacılarca kabul edilmiş tek bir kişilik tanımının var olmaması ve konunun farklı bilim dallarınca ele alınması sebebiyle literatürde oldukça fazla kişilik tanımı yer almaktadır. Kişiliğin tarifindeki zorluk,

kişilik kavramının genel çerçevesinin çok geniş olması ve bu genellik içinde kişi hakkında yargılara varılabilmesi zorunluluğundan kaynaklanmaktadır (Özgüven, 1998).

2.1.1. Kişiliğin Özellikleri

Özsoy ve Yıldız (2013), kişiliğin karmaşık ve dinamik bir yapıya sahip olması sebebiyle onun daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle kişiliğin özelliklerinin irdelenmesi gerektiğini belirtmektedir.

Kişilik özellikleri her şeyden önce bireyi diğerlerinden farklı kılar (Özsoy ve Yıldız, 2013). Literatürdeki birçok kaynak, kişiliğin bireye özgü ve karakteristik olduğunu vurgulamakta, insanın eşsizliğini tanımlayan nitelikleri üzerinde durmaktadır. Kişilik özellikleri bu bakımdan, bireyi diğer bireylerden ayırır ve bireyin gelecekteki davranışlarına yönelik kestirimlerin dayanağını oluşturur (Costa ve McCrae, 2003). Köknel (1985) kişiliği, bir insanı başkalarından ayıran bedensel, zihinsel ve ruhsal özelliklerin bütünü olarak değerlendirirken, Atkinson ve diğ. (1999) onu, bireyin fiziksel ve sosyal ortamıyla etkileşme tarzını ortaya koyan, düşünce, duygu ve davranışların ayırt edici ve karakteristik görüntüleri şeklinde tanımlamaktadır. Psikologlara göre kişilik, bireyin sıklıkla yaptığı davranışları temsil ettiği için özel, bu davranışların bireyi başkalarından ayırması sebebiyle de ayırt edicidir (Tomrukçu, 2008). Kişiliğin ayırt edici olması, bireyi özgün kılan eğilim ve davranış setlerini ifade etmektedir. Bireyler zaman zaman benzer davranışlar sergilemelerine rağmen kendilerini özgün kılan birtakım özelliklere sahiptirler ve bu durum bireyi diğer bireylerden farklı kılar (Buchanan ve Huczynski, 1997: 136, 137). Fiziksel, zihinsel ve duygusal yönden pek çok farklılık gösteren bireyler, bunun sonucunda olayları ve olguları da farklı şekilde yorumlar. Bu farklılıklar kişiliğin temelini oluşturur (Durna, 2005: 275).

Kişiliğin özgünlüğü konusunda yapılan değerlendirmelere bakıldığında; Akman ve Erden (1998) onu, bireyi diğer kişilerden ayıran, bireye özgü ve tutarlı olarak gösterilen davranış özellikleri olarak tanımlarken; Cüceloğlu (1992), bireyin iç ve dış çevresiyle kurduğu, diğer bireylerden ayırt edici, tutarlı ve yapılaşmış ilişki biçimi olarak; Güvenç (1982), bireye özgü duygu, düşünce ve davranışların örgütlenip bütünleşmesi; Senemoğlu (2004) ise bireyi başkalarından ayıran, bireyin doğuştan getirdiği ve sonradan kazandığı özelliklerin bütünü olarak tanımlamıştır.

Kişilik özelliklerinin bir diğer yanı tutarlılık göstermesidir. Kişilik özelliklerinin tutarlı olması ile anlatılmak istenen durum, bireyin davranış eğilimlerinin sıkça değişmeyeceğidir (Özsoy ve Yıldız, 2013). Greenberg (1999) ve Başaran (2010), bireyin düşünce yapısı ve belirli olaylara karşı duygusal tepkilerinin değişim süresinin oldukça uzun olduğunu, bu bakımdan kişilik üzerinde kısa sürede büyük değişikliklerin meydana gelmesinin beklenemeyeceğini aktarmaktadır. Kişilik oldukça sürekli bir kavram olduğu için ele alınan bir birey için sakin, atak, çekingen, kendine güvenilir gibi sıfat ve özelliklerle onu tarif etme imkânı vardır (Tan, 1995, s.31).

Kişiliğin tutarlı ve sürekli olan yapısını öne çıkaran araştırmacılar onu benzer şekilde tanımlamışlardır. Zimbardo ve Gerrig (1996), kişilik kavramını, bireyin davranışlarına asli derecede yön veren, zaman ve mekân farklılıklarına, koşul farklılıklarına rağmen istikrar gösteren bireysel özellikler bütünü olarak tanımlamıştır (akt. Develioğlu, 2013). Cüceloğlu (2011) da benzer şekilde, kişiliğin zaman içinde tutarlılık gösterdiğini, bireyin davranışlarının zaman içinde benzer durumlarda pek değişmediğini, kişinin tipik ve belirli durumlarda gösterdiği davranışların bu bireyin kişiliğinin bir parçası olarak ele alınması gerektiğini ifade etmektedir (Tomrukçu, 2008). Kişiliğin kararlı yapısı gereği örneğin dışadönük ve sosyal özelliklere sahip olan bir kimse zaman içinde tutarlı bir biçimde bu özelliklerini sergilemeye devam edecektir. Diğer yandan kişinin sahip olduğu bu özellikler farklı durumlarda da tutarlılık gösterecek, kişi evinde olduğu gibi işyerinde ya da sokakta da dışadönük ve sosyal özellikler sergileyecektir (Yazgan, İnanç ve Yerlikaya, 2008).

Burger (2006)'a göre kişilik, bireyin kendisinden kaynaklanan tutarlı davranış kalıplarıdır. Cattell'a göre, bir durumdan diğer duruma ya da bir andan diğerine tutarlı davranışlar göstermeye yönelik oldukça sürekli eğilimlerdir (Reisoğlu, 2014). Tosive Mero (2003)'ya göre bir insanın tüm karaktere dayalı özelliklerinin göreceli olarak sabit bir teşekkülüdür (Bitlisli ve diğerleri, 2013). Kısaca, bir bireyin tutarlı, belirgin ve zamanla değişmeyen özelliklerinin tümü kişilik olarak tanımlanmaktadır (Aytaç, 2001).

Kişilik özelliklerinin tutarlılık sergilemesi, değişmeyeceği anlamına gelmemektedir. Zira kişilik, çevresel faktörlerin etkisi ile değişiklik gösterebilmektedir (Başaran, 2000: 57). Kişiliğin gelişmesi süreci, şahsın tüm hayatı boyunca devam etmektedir

(Yiğit ve Deniz, 2010). Bu bakımdan kişiliğin diğer bir özelliği ise dinamiklik arz etmesidir (Özsoy ve Yıldız, 2013). Robbins (2012)'e göre bireyin zihinsel ve fiziksel gelişim evresinde etkileşim ve iletişimde bulunduğu birey ve gruplar, bireyin kişiliğini etkilemektedir. Bu durum ise kişiliğin zamanla değişebileceğini göstermektedir. Kişilik, sürekli ve tutarlı bir yapı sergilese de dinamik ve her zaman hareket halinde, değişmeye açık bir kavram (Tan, 1995), bütün hayatımız boyunca, yavaş aşamalarla gelişebilecek bir tohumdur (Jung, 2005).

James ve Mazerolle (2002)'nin yaklaşımına göre kişilik, bireylerin çevrelerine karşı duygusal ve davranışsal tepkilerini şekillendiren, dinamik zihinsel yapılanmalar ve koordineli zihinsel süreçler olarak tanımlanabilir (Jia, 2008, s.26). Bu sebeple kişilik, hem oluşum hem de içerik öğelerini bir arada taşıyan, aynı şekilde hem değişime hem de kararlılığa olanak tanıyan karmaşık ve dinamik bir sistemdir (Onur, 1995, 94).

Kişilik üzerine yaptığı çalışmalar ile öncü isimler arasında yer alan Allport kişiliği, bireyin çevresine özel uyumunu belirleyen psiko-fizyolojik sistemlerinin dinamik bir bileşimi olarak tanımlamıştır (Tekin, 2012). Kişilik, Yakut (2006) ve Dede (2009)'ye göre sabit değildir, doğumdan ölüme kadar değişen ve gelişen dinamik bir süreçtir. Bu sebeptir ki bireyin katıldığı kültür ve eğitim faaliyetleri zamanla bireyin davranış ve alışkanlıklarını değiştirebilmektedir. Bu durum, zamanla bireyin kişilik özelliklerinin de değişmesine zemin hazırlayabilir. Kısacası, kişiliğin hem kalıtsal hem de birçok çevresel faktörün etkisiyle oluşup gelişmesi kişiliğin değişebileceğini göstermektedir (Özsoy ve Yıldız, 2013).

Özetle kişilik; bireyi diğerlerinden ayıran nispeten kalıcı özellikler ve eğilimler (Veccohio, 1988: 85) veya bireyler tarafından sergilenen özgün ve nispeten sabit davranış, düşünce ve duygu kalıpları (Greenberg, 1999: 40) şeklinde tanımlanabilir. Kişilik, istikrarlı ve tutarlı bir yapı sergilediği kadar uzun vadede çevresel etkenler, alışkanlıklar ve eğitimle değişiklik gösterebilen, dinamik ve ömür boyu güncellenen bir olgudur.

2.1.2. Kişiliği Etkileyen Faktörler

Kişiliğin bireyin doğumundan önce edinilen bir şey mi olduğu yoksa çevresel faktörlerin ve deneyimlerin etkisiyle zamanla mı geliştiği sorusu, psikolojideki

kalıtım ve çevre tartışmasının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Yıldızoğlu, 2013). Literatür incelendiğinde, kişilik farklarının tek bir faktöre bağlı olduğunu savunan görüşlerin neredeyse tamamen ortadan kalktığı (Parikh ve Gupta, 2010: 191), aksine kişiliğin şekillenmesinde hem kalıtsal hem de çevresel özelliklerin etkili olduğu görülmektedir (Robbins, 2012: 135). Örneğin John (1990)'a göre kişilik, doğuştan getirilen ve çevreyle etkileşim yoluyla şekillenen ve kolay değişmeyen özellikler bütünü olarak da ele alınmaktadır (Atak, 2013). Benzer şekilde, Aktaş (2006)'a göre kişiliğin oluşumunda genetik ve çevresel etkiler doğum anından itibaren iç içe geçerler. Devamlı olarak içten ve dıştan gelen uyarıcıların etkisi altında olan kişiliğin oluşmasında kalıtım, aile yaşamı, aile dışındaki yaşam koşulları, toplumun beklentileri ve gerektirdikleri, öğrenilmiş özellikler gibi çok çeşitli etkenler rol oynamaktadır (Tatlıoğlu, 2014).

Birbirlerinden ayrı büyüyen tek yumurta ikizleri üzerinde yapılan araştırmalar, kişilik özelliklerinin %50'sinin kalıtsal olabileceğini göstermektedir (Hellriegel ve Slocum, 2009, s. 43). Bununla birlikte çevrenin kişilik özellikleri üzerindeki değişkenlik payının %25 ile sınırlı olduğu belirlenmiştir. (Yazgan-İnanç ve Yerlikaya, 2008: akt. Reisoğlu, 2014). Krueger ve Johnson (2007)'a göre, genetik özelliklerin kişilik üzerine olan etkileri artık bilimsel bir gerçektir. Güleç (2010), kalıtımın kişiliğin oluşumu üzerinde önemli bir etkisi olduğu kanısının, alanla ilgili yapılan çalışmalar neticesinde edinilmiş ortak bir yargı olduğunu aktarmaktadır. Yapılan araştırmalarda, kalıtımın birçok davranışsal özelliğin temelinde yer alan önemli bir faktör olduğu tespit edilmiştir (Tekin, 2012). Bununla birlikte, kalıtımın kişiliğe olan etkisi halen tartışmalı bir alandır. Bu bakımdan kalıtımın kişilikle yakından ilişkili olduğu bilinmekle birlikte, bireylerin kişiliğine olan etkisinin bireyden bireye farklılık gösterebileceği belirtilmelidir (Erdoğan, 1994: 241).

Kişiliği etkileyen bir diğer unsur ise çevresel etmenlerdir. Çevre koşulları içerisinde insanları en fazla etkileyen faktör ise bireylerin içinde yaşadıkları toplumun sosyo-kültürel özellikleridir (Özyeşil, 2011). Bireyin kişiliğini anlamada, onun geçmişte ve şimdiki zamanda içinde yer almış olduğu sosyal grupların kültürel yapısını anlamak çok önemli bilgiler verebilmektedir (Uysal, 2010, s.27). Zira kültür, insana, ne öğreneceğinin ve nasıl öğreneceğinin yolunu gösterir ve bireyi buna zorlar. Bu sebeple, kültür ve kişilik karşılıklı etkileşim içinde bulunan kavramlardır (Erkoç, 2008, s.16).

Kişiliği etkileyen çevresel etmenler içerisinde yer alan bir diğer unsur ailedir. Aile bünyesinde yer alan çocuğun anne, baba, kardeşleri ve varsa diğer aile bireyleri ile etkileşimi, onları rol model olarak benimsemesi ve davranışlarının benzerlerini sergilemesi kişiliğin gelişmesi açısından oldukça etkili olabilmektedir (Özsoy ve Yıldız, 2013). Anne ve babanın çocukların kişiliğine olan etkilerini araştırmak üzere yapılan bir çalışmada, anne ve babanın davranış kalıplarının zamanla bilerek ya da bilmeyerek çocuklar tarafından benimsendiği sonucuna varılmıştır (Erdoğan, 1994: 241). Bu durumda bireylerin kişiliği, anne ve babalardan sadece genetik özellikler bağlamında değil, aynı zamanda doğum anından itibaren ailenin sahip olduğu sosyo-kültürel ve ekonomik faktörlerden de etkilenebilmektedir (Özsoy ve Yıldız, 2013).

Çevresel faktörler içerisinde kişiliği etkileyen diğer etmenler, bireyin içinde doğup büyüdüğü coğrafi çevre (Allık ve McCrae, 2004) ve sosyal sınıfın durumudur (Aktaş, 2006). Eroğlu (2010)'na göre kişinin içinde yaşadığı coğrafya, kişilik oluşumunda etkili diğer faktörler üzerinde, özellikle de o toplumun kültürü ve antropolojik yapısı üzerinde etkileri olduğu bilinen bir unsurdur. Bireyin yetiştiği bölgenin iklimi de bireyin yaşam tarzına ve dolaylı olarak da kişilik özelliklerine etki edebilmektedir. İnsanların tercihlerini, zevklerini ve alışkanlıklarını ait oldukları sosyo ekonomik sınıflara göre belirlemesi de bireyin kişiliğinin oluşmasında ve değişmesinde etkili olan diğer unsurlardandır (Güney, 2006).

Kısaca, kişiliğin oluşumunda gerek çevrenin gerekse kalıtımın son derece önemli etkisi vardır (Coleman, 1964. s.61) ve kişiliğin oluşmasında insanın doğuştan gelen özellikleri ve içinde yer aldığı çevrenin etkisini bir arada değerlendirmek gerekmektedir (Tınar, 1999).

2.2. Beş Faktör Kişilik Kuramı

Kişilikle ilgili birçok tanım yapılmasına rağmen kişiliğin oluşumu konusunda kesin bir teori ortaya konulamamıştır. Bunun sebebi, bireyin doğuştan gelen birçok özelliği ile sonradan kazandığı özelliklerinin bireylerin yapılarına yansımalarının farklılık göstermesidir (Merdan, 2013).

Goldberg (1981), sözlükteki sıfatlara dayalı olarak yaptığı çalışmasında bireysel özelliklere ilişkin beş güçlü faktörün ortaya çıktığını belirlemiş, kişilik araştırmalarının bu beş güçlü faktör çerçevesinde organize edilebileceğini ileri

sürmüştür. Goldberg bu çalışmasıyla, o tarihe kadar geliştirilmiş olan beş faktör kişilik özellikleri yapısının bireylerin kişilik özelliklerini tanımlaması açısından oldukça güçlü ve çevreleyici bir özellikte olduğunu belirtmiştir. Goldberg, bu nedenle literatürde “beş faktör” deyimini kullanan ilk araştırmacı olarak anılmaktadır (Tekin, 2012).

Paul Costa ve Robert McCrae tarafından 1985 yılında yapılan çalışmalarda “faktör” olarak isimlendirilen davranış değişkenlerinin büyük insan gruplarının çok yönlü ölçümü ve puanlamasında kullanılabileceği gösterilmiş, geliştirilen Beş Faktör Kişilik Kuramının bütün kişilik özelliklerini bünyesinde toplayan ve bu özellikleri geniş kapsamlı olarak açıklayan bir kuram olduğu ileri sürülmüştür (Develioğlu, 2013). Beş Faktör Kişilik Kuramı, bu anlamda bütün kişilik özelliklerinin evrensel ve eksiksiz olarak gözleme dayalı bir biçimde beş temel boyutta ele alınıp sınıflandırılması olarak tanımlanmaktadır (McCrae ve Costa, 2003).

Beş faktör yaklaşımının temelini, bir bireyi diğerinden ayıran göreceli olarak sürekliliğe sahip düşünce, his ve davranış örüntülerini veya bireylerin belli bir şekilde duygusal veya davranışsal olarak hareket edeceğini gösteren nispeten sabit ve devamlılığa yatkın bireysel eğilimleri ifade eden özellikler (trait) yaklaşımı oluşturmaktadır (Dinç ve Diğerleri, 2013). Somer (1998)’e göre kişilik özellikleri (trait) birçok farklı kültürün günlük yaşamındaki söylemlerine yansımakta ve bireysel farklılıklar dildeki farklı sözcükler halinde kodlanmaktadır. Francis Galton’un, insanların sergiledikleri söz konusu bireysel farklılıkların dünyadaki bütün dillerde kodlanacağı ve kendilerini sözcükler halinde yansıtacağı hipotezinden ilham alan kişilik özellikleri araştırmacıları, kişilik yapısını kapsayacak bir sınıflama (taksonomi) oluşturmaya çalışmışlardır (Reisoğlu, 2013).

Kişilik özelliklerini tanımlayan sıfatlarla yapılan çalışmalar üzerinde asla tam bir uyum olmasa bile araştırmacılar, farklı kişilik verilerini kullanarak gerçekleştirdikleri faktör analizi çalışmalarında şaşırtıcı derecede tutarlı bulgulara ulaşmışlardır (Costa, McCrae, 1988; Goldber, 1990; Peabody, Goldberg, 1989, akt. Reisoğlu, 2013). Dahası araştırmacıların, beş faktörlü bir yapı ortaya çıkarmak için planlı bir çalışma yapmadıkları, aksine geniş karakter özelliklerini ve çok sayıda bireysel farklılıkları organize etmek için bilimsel bir çatı oluşturmaya çalıştıkları görülmektedir (Goldberg, 1993). Buna rağmen, beş faktörlü yapı, değişik yöntemler kullanılarak

yapılmış çalışmalarda o kadar sık ortaya çıkmıştır ki, araştırmacılar artık bu faktörlere “Büyük Beşli” adını vermişlerdir.

Beş Faktörlü modele bazı yönlerden karşı çıkan araştırmacılar da olmuştur. Briggs (1989) ve John (1989) boyutların doğrulukla belirlenmediğini düşünmekte, diğer bazı araştırmacılar da benzer şekilde oldukça karmaşık bir olgu olan kişilik için beş faktörden daha fazlasına ihtiyaç olduğunu düşünmektedirler (Sıgır ve Gürbüz, 2011). Beş Faktörlü Kişilik modeline yöneltilen eleştirilerin geneli Burger (2006)’a göre beş faktörün tanımına, modelin yapısına ve ileri sürülen modelin kuramsal bir temele sahip olup olmadığına, Aliyev (2008)’e göre ise insan kişiliğinin sınırlı sayıda faktörden oluşamayacak kadar karmaşık olduğuna ilişkindir.

Herşeye rağmen günümüzdeki pek çok araştırmacı, kişiliğin odağının beş özellik altında toplanabileceği konusunda uzlaşmaktadır (Morsünbül, 2014). Digman (1990), Goldberg (1993) ve daha birçok araştırmacı Büyük Beşli diye de adlandırılan Beş Faktörlü Kişilik Modelinin geçerliliğinin, deneysel kanıtlarla oldukça desteklendiğini ileri sürmektedir (Tomrukçu, 2008).

Farklı araştırmacılar farklı isimler kullanmış olsa da boyutlar için en sık kullanılan isimler, bu çalışmada da ele alındığı şekliyle nevrotiklik, dışadönüklük, gelişime açıklık, uyumluluk ve sorumluluktur (Burger, 2006).

2.3. Beş Faktör Kişilik Boyutları

2.3.1. Nevrotiklik (Duygusal Denge)

Duygusal denge olarak da anlandırılan Nevrotiklik, bireyin strese karşı koyabilme yeteneği ile ilgilidir. Costa ve McCrae (1992)’ye göre, olumlu psikolojik uyum ve duygusal dengenin noksanlığını ifade etmektedir. Duygusal dengesi yüksek olanlar sakin, kendine güvenen, sabırlı ve strese karşı toleranslı olma eğiliminde iken; duygusal dengesi düşük ya da nevrotik olanlar sinirli, endişeli, karamsar, güvensiz ve kendisiyle uğraşan bireyler olma eğilimindedirler (Robbins ve Judge, 2007: 110).

Burger (2006)’a göre nevrotik bireyler duygusal sıkıntı yaşayan ve duyguları aşırı değişiklik gösteren kişilerdir (Sıgır ve Gürbüz, 2011). Bu bireyler, anksiyete, depresyon ve kızgınlık gibi duyguları daha fazla yaşayıp, stresli durumları pozitif mücadele edilebilecek olaylar olmaktan çok tehdit olarak algılamaktadır (Gallagher,

1990; Bardavit, 2007). Duygusal dengesi düşük olan kişiler çevreyi daha olumsuz algılamaya, özellikle belirsiz nitelikteki uyaranları negatif veya tehdit edici nitelikte görmeye eğilimlidir (Watson ve Clark, 1984).

Genellikle üzüntü ve öfke gibi olumsuz duygulara meyilli, uyumsuz, olaylar karşısında fazla stres yaşayan insanlarda duygusal dengesizlik seviyesi yüksektir. Bu tarz duygulara yatkın olmayıp çevresiyle barışık, uyumlu insanlarda ise duygusal dengesizlik seviyesi düşüktür. Bu bağlamda Aliyev (2008)'e göre genel olarak duygusal dengesizliği, insanın çevresine ve olaylara karşı verdiği duygusal tepkiler ile uyum süreci belirler.

Demirci (2003), çoğu araştırmacının nevrotikliğin temelini kaygı, depresyon, kızgınlık ve sıkıntı gibi olumsuz duyguları barındırdığı yolunda fikir birliği içinde olduklarını aktarmaktadır. McCrae ve Costa (1987) duygusal dengesizlikleri yüksek olan kişilerin rasyonel olmayan düşüncelerle başa çıkma mekanizmalarından yoksun olduğunu, nevrotik bireylerin normal insanlara kıyasla karmaşık duygularla daha sık uğraşmak zorunda kaldığını, bu sebeple kuruntulu düşünceler ve düşmanca tepkiler gibi uygun olmayan başa çıkma mekanizmalarına daha sık başvurabildiklerini, Goldberg (1990) ise bu kişilerin stres, endişe ve depresyon benzeri psikolojik durumlarla karşı karşıya kaldıklarında aşırı inatçı, aşırı duygusal ve aşırı heyecanlı davranışlar sergilediklerini ifade etmektedir.

Puher (2009)'a göre duygusal dengesiz bireylerin sahip oldukları negatif duygular; onların olayları anlama, problemleri başarılı bir şekilde çözme ve sağlıklı karar verme gibi durumlardaki kabiliyetlerine zarar vermektedir.

Duygusal dengelilik ya da duygusal tutarlılık ise nevrotiklik boyutunun karşıt ucu olarak belirlenmiştir (Somer, 1998). Duygusal dengesi yüksek olan kişiler, olumsuz duygularla ve durumlarla daha etkin biçimde baş ettiklerinden eleştiriye daha açık, daha sakin ve daha rahat olabilmektedir (Morsünbül, 2014). Duygusal dengesi güçlü olan bireyler, daha sakin, duygusal olarak daha durağan haldedirler, bu bireylerin öfkelenme oranları da duygusal dengesiz bireylere nazaran daha düşüktür (Puher, 2009, s.13, akt. Tekin,2012).

2.3.2. Dışadönüklük

Bu boyutun temelinde heyecanlı, neşeli, konuşkan, girişken ve sosyal olma gibi özellikler bulunmaktadır (Costa vd., 1986: 641). Dışadönük insanlar pozitif duygu eğilimli (McCrae ve Costa, 1992), aktif, sempatik, etkileyici, topluluk içine girmeyi seven, kendine güvenen, sosyal ve girişken bireylerdir. Watson ve Clark (1997)'a göre, dışa dönük bireyler, aynı zamanda, içinde bulundukları durumlarda belirli bir oranda abartıya meyilli, hırslı, tutkulu ve baskın tiplerdir. Dışadönüklük Stevens (2001)'a göre bireylerin sosyal, girişken, konuşkan, samimi, dürüst, çabuk ilişki kurabilen, cesur, iddialı, enerjik, neşeli, iyimser, eğlenmeyi seven, insan odaklı ve sevgi dolu bir yapıya sahip olmalarını ifade etmektedir. Bu tür kişiliğe sahip bireylerin iletişim kurarken sıkıntı yaşamadıkları ve çevrelerindeki kişilerle kısa sürede ve rahat ilişki kurdukları söylenebilir (Merdan, 2013).

Dışadönük bireyler, sosyal, çeşitli gruplara ve eğlence partilerine katılmayı seven, çok sayıda arkadaşına sahip olan, kendi başlarına kalmayı, okumayı ve yalnız ders çalışmayı sevmeyen kişilerdir. Heyecan ve coşkuyu tercih eden, tehlikeli durumlara atılmaktan çekinmeyen, ani karar verip atak davranabilen, şaka yapmaktan ve konuşmaktan hoşlanan kimselerdir. Kolay iletişim kurarlar, kolay arkadaş edinirler, geçimli, iyimser, gülmeyi-güldürmeyi seven insanlardır. Genellikle değişiklikten hoşlanırlar, kaygısız, kayıtsız ve sıkıntısızdırlar fakat kolay sinirlenip kendini kaybedebilir, duygularını kontrol etmede ve kendilerini engellemede her zaman başarılı olamayabilirler (Burger, 2006, akt. Tatlıoğlu, 2014).

Demirci (2003), dışadönüklerin yüksek enerji potansiyelleri sayesinde belirli bir zamanda daha fazla tasarı üretebildiklerini, buna karşın içedönüklere kıyasla daha az yorgunluk hissi duyduklarını, olayların pozitif yönlerini ele alarak daha az stresli yaşam elde ettiklerini aktarmaktadır. Araştırmacılara göre dışadönükler içedönüklerden daha fazla enerjiye sahip olduğundan daha fazla pozitif enerji yayar ve daha pozitif ruh haline sahip olurlar (Wayne ve diğ., 2004).

Goldberg (1992)'e göre dışa dönüklük faktörünün temel belirleyicileri sosyal olma, lider olma, güce sahip olma, istekli olma ve arkadaşça davranmaktır. Dışadönükler, içedönüklere göre genellikle daha aktif, heyecan arayan, sempatik ve konuşkan, sosyal, enerjik, sıcakkanlı ve girişken bireylerdir.

Caligiuri (2000)'nin kültürler üzerine yapmış olduğu çalışmanın sonuçlarına göre, dışadönüklük kişilik özelliklerine sahip olan bireylerin, diğer bireylere nazaran farklı kültürlerle karşı daha açık ve iyimser oldukları, kültürel adaptasyonda daha başarılı oldukları belirlenmiştir (Tekin, 2012).

Camgöz (2009), dışadönükleri motive eden temel etkenin diğerlerinden üstün olma ve ödül kazanma isteği olduğunu, Zel (2001) ise dışadönük insanların grup içindeki diğer bireylerle kolay iletişim kuran, kaynakların bulunması ve kullanılmasında öncülük eden, kısaca dış dünyaya açık bireyler olduklarını ifade etmektedir.

Diğer taraftan içedönük kişiliğe sahip olan bireyler ciddi, dış gerçeklikten çok iç gerçekliğe yönelimli, iç gözlem yaparak kendi kendilerini inceleyen, insanlardan çok kitaplardan hoşlanan, ihtiyatlı kimselerdir. Bu insanlar ilerisi için plan yapmayı, konuşmadan önce düşünmeyi, harekete geçmeden önce enine boyuna düşünmeyi, heyecanla yapılan ani hareketlerden kaçınmayı tercih ederler. Heyecanı ve coşkuyu sevmezler. Günlük yaşamın olağan sorunlarını çok ciddiye alır ve düzenli yaşamdan hoşlanırlar. Duygularını çok sıkı denetlerler ve nadir olarak öfkeye kapılıp saldırgan davranışlarda bulunurlar (Tatlıoğlu, 2014).

İçedönükler genellikle kendi başlarına kalmayı tercih ederler, çekingen, mahcup, sessiz, dış gerçeklikten çok iç gerçekliğe yönelimli, içlerine kapanık, insanlardan çok kitaplardan hoşlanan ve çok yakın arkadaşları dışındaki kimselere mesafeli davranan kişilerdir (Tekin, 2012). Bu tür insanlar, kalabalıklarda yer almak istemez, ciddi bir duruşu tercih ederler (Ayers ve diğ., 2007). Çiğdemoğlu (2006)'na göre bu kişilik özelliğindeki bireyler, ilerisi için plan yapmayı, konuşmadan ve eyleme geçmeden önce düşünmeyi, heyecanla yapılan hareketlerden kaçınmayı tercih ederler ve düzenli yaşamdan hoşlanırlar.

McCrae ve Costa (1992)'ya göre dışadönüklük, bu özelliği taşıyan kişilerin sosyal ve enerjisi olmayan kişiler olduğu anlamına gelmemektedir. Burger (2006) da benzer bir değerlendirmeye, içedönüklüğü asosyallik ve enerjisi olmamak olarak açıklamanın yanlış olduğunu, içedönük insanların çekingen, ağır adımlı ve bağımsız insanlar olduklarını belirtmektedir. Bu bakımdan içedönükler soğuk değil çekingen, izleyici değil bağımsız, uyuşuk değil ağır adımlı insanlardır (Aktaş, 2006).

2.3.3. Uyumluluk

Uyumluluk boyutu; sempatiklik, saygıllık, samimiyet, anlayışlılık gibi özellikleri içermektedir (Morsünbül, 2014). Uyumluluğu yüksek olanlar alçakgönüllü, yardımsever, merhametli, kolay aldanan, dürüst, anlayışlı, işbirliğine açık ve sıcakkanlı kişileri iken; uyumluluğu düşük olanlar, geçimsiz, kaba, şüpheli, rekabetçi, soğuk, kavgacı ve işbirliği yapmayan kişiler olarak bilinmektedir (Costa vd., 1986:641).

Son yıllarda yapılan bazı araştırmalarda yumuşak başlılık boyutu, insan ilişkilerinin destekleyici ve armoni içinde olmasını sağlayan kişilik özelliği olarak öne çıkmaktadır (Aliyev, 2008). Graziano ve arkadaşları (1996)'nın elde ettiği sonuçlara göre uyumluluk kişilik boyutunun özelliklerine sahip olan bireylerin standart bireylere nazaran arkadaş ilişkilerinde daha uzun birliktelikler kurabildiği belirlenmiştir (Tekin, 2012).

Jensen-Campbell & Graziano (2001) tarafından aktarıldığı üzere, yumuşak başlılık boyutunda yüksek puan alan bireyler diğer insanlarla pozitif ilişkiler sürdürme konusunda motive olduklarından bu motivasyon sistemi onların diğerlerinin olumsuz algılanabilecek davranışlarını daha olumlu algılamaya yönlendirmekte, bu durum da uyumlu bireylerin karşılaştıkları çatışmaları daha az olumsuz duygularla karşılayıp daha yapıcı çatışma taktikleri geliştirmelerine imkan vermektedir (Aliyev, 2008).

Şencan (2003)'a göre uyumluluk özellikleri gelişmiş bireyler itiraz etmekten çok dinlemeyi, eleştirmekten çok destek vermeyi tercih ederler. Burger (2006) da benzer bir değerlendirme yaparak, uyumluluğu fazla olan bireylerin sosyal olduklarını, çevreleriyle daha az sorun yaşadıklarını ve rekabet etmek yerine beraber çalışmayı tercih ettiklerini iletmektedir. Uyumluluk kişilik özellikleri baskın olan bireyler bu bakımdan, iş hayatında, yöneticilik pozisyonunda ve bilhassa hizmet sektörüne dayalı işlerde daha başarılı olmaktadır. Bunun altında yatan en önemli faktörlerden biri, uyumluluk kişilik özellikleri ile ilişkili olarak kabul edilen, kişiler arası ilişkilerdeki kolaylaştırıcılık rolü, empatiklik ve güvenilir bir imaj sergileme yeteneklerinin bu tip bireylerde daha sık gözlemlenebilir olmasıdır (Ones & Viswesvaran, 2001, akt. Tekin, 2012).

Uyumluluk kişilik özelliklerine sahip olan bireyler, diğer bireylere nazaran, yapılan işlerde daha fazla işbirliği yanlısı, sosyal ilişkilerde nazik, sevecen, esnek, dostane,

rekabet ve mücadele etmektense birlikte hareket etmeyi arzu eden kişilerdir (Moody, 2007: 28). Uyumlu bireylerin bulundukları ortamın yapısına göre hareket ettikleri, herhangi olumsuz bir durum karşısında ılımlı ve sakin bir şekilde hareket ederek çözüm yoluna gittikleri söylenebilir (Merdan, 2013).

Uyumluluk kişilik özelliklerinin tam tersi bir kişilik yapısına sahip olan bireyler ise; işbirliğinden uzak, kaba, çevresine karşı düşmanca duygular besleyen, bencil, çevresine karşı her anlamda vurdumduymaz bir şekilde davranan, empati kabiliyetinden yoksun ve kıskanç bir profile sahip kişilerdir (Digman, 1990, s.422-424). Somer (1998)'e göre bu boyutta düşük puan alan kişiler acımasız, çıkarıcı, geçimsiz, bencil, vefasız, kinci gibi özelliklerle vurgulanır.

Uyumsuz bireyler, diğerlerinin iyi olmasıyla genellikle daha az ilgilenirler ve diğerlerine daha az yardım eli uzatırlar. Diğerleri hakkındaki şüphelicilikleri onların kuşkucu, dostça olmayan ve geçimsiz olmalarına neden olur. Uyumluluğu düşük insanlar çıkarları ve inançları için kavgayı göze alırlar (Burger, 2006).

McCrae ve Costa (1987), yumuşak başlılık boyutunun olumlu ucundaki özelliklere aşırı derecede sahip olmanın da aynı şekilde uyumsuzluğa işaret edeceğine değinmektedirler. Zira, olağanüstü derecede uyumluluk özelliği gösteren bireyler, sosyal kabul görmeye son derece bağımlı ve kendini uygun şekilde ortaya koyabilme kabiliyeti konusunda yetersiz bireylerdir (Bernardin, Cooke ve Villanova, 2000, s.234). Bu bakımdan, yumuşak başlılık boyutunda aşırı yüksek puan alan kişilerin bağımlı ve dalkavukça davranışlara sahip kişiler olduğu, yumuşak başlılığın nevrotik biçiminin ise aşırı derecede başkaları doğrultusunda davranarak kendini yok etme görünümünde olduğu belirtilmektedir (McCrae ve Costa, 2003).

2.3.4. Sorumluluk

Sorumluluk boyutu; öz disiplin, düzen ve başarı gibi özellikleri içermektedir (Morsünbül, 2014). Sorumluluğu yüksek olan kişiler sorumluluklarını ciddiye alan, disiplinli, başarıya duygusu yüksek, düzenli, kararlı ve organize olma eğilimindedir (Costa ve McCrae, 1995). Somer (1998), sorumluluk sahibi kişileri azimli, hırslı, çalışkan, dikkatli, kontrollü, tedbirli, iradeli ve prensip sahibi olarak nitелеmektedir.

Goldberg (1990)'e göre, sorumluluk boyutunun sahip olduğu ısrarcılık, güvenilirlik, ciddiyet gibi sıfatlar, bu boyut ile pozitif yönlü bir ilişkiye sahipken, unutkanlık,

tembellik ve bencillik gibi sıfatlar bu boyut ile negatif yönlü bir ilişkiye sahiptir (Bishop, 1997: 17).

Sorumluluk boyutu, zekânın nesnel ölçümleri ile değil, toplumda akıllı ve zekice olarak değerlendirilen davranışlarla ilişki göstermektedir. Sorumluluk ya da öz disiplin dikkat dağıtıcı faktörlere ve sıkılmaya rağmen bir göreve devam edebilme yeteneğini ve özellikle sabırlı olmayı yansıtır (McCrae ve Costa, 2003; Somer, 1998).

Macdonald (1995)'a göre bu boyut hazzı erteleyebilme, hoş olmayan görevlerde sabır gösterebilme, detaylara dikkat etme, sorumlu ve güvenilir bir biçimde hareket etmeyi kapsamaktadır (Reisoğlu, 2013). Sorumluluk sahibi kişiler sıkıntıdan kaçınırlar, amaca yönelik planlama yapar ve sabrederek başarıya ulaşırlar (Somer, Korkmaz ve Tatar, 2002). Bu kişilerin sahip olduğu etkili organizasyon becerisi, onların zamanı etkin kullanmalarını sağlarken zaman baskısını ve gerginlikten kaynaklanan çatışmayı azaltmaktadır. Bu kişilerin pozitif bir ruh haline sahip olmaları beklenebilir, kendilerine saygıları yüksektir ve ortak iş paylaşımına açıktırlar, bu nedenle kolay iletişim sağlarlar (Wayne, Musisca ve Fleeson, 2004).

Kaşlı (2009)'nın elde ettiği sonuca göre bu boyuttaki özelliklere sahip bireylerin bağımsız çalışmayı sevmelerine rağmen, ekip çalışması odaklı pozisyonlarda da başarı kazanma olasılıklarının yüksek olduğu belirlenmiştir (Tekin, 2012).

Bazı araştırmacılar sorumluluk boyutunu “başarı isteği” olarak adlandırmakta, bazıları ise onu mükemmellik arzusu ile bağlantılı görmektedir (Costa ve Diğ., 1991). Bu boyutta yüksek puan alan bireyler üzerlerine aldıkları görevleri başarıyla tamamlamaktadır. Yapılan birçok araştırma sonucu sorumluluk özelliğinin iş başarısıyla ilişkili olduğu ve kariyer başarısını en anlamlı yordayan kişilik özelliği boyutu olduğu tespit edilmiştir (Dudge ve diğ., 1999, akt. Aliyev, 2008).

Yukarıdaki araştırma bulguları, sorumluluk boyutunun günlük yaşam olayları ve özellikle iş hayatı açısından önemli özellikleri kapsadığını göstermekte ve üzerinde araştırmaların sürdürülmesi gereken bir boyut olduğuna işaret etmektedir (Demirci, 2003).

Sorumluluk düzeyi düşük kişiler ise kolaylıkla dikkati dağılan, düzensiz ve tembel bireyler olarak değerlendirilmektedir (Robbins ve Judge, 2007: 110). Somer (1998)'e

göre bu kişiler gayretsiz, gevşek, sorumsuz, vurdumduymaz, beceriksiz, dalgın, dikkatsiz, dengesiz gibi özellikler taşırlar.

Sorumsuzlar kendini organize edememekte, zorlayıcı bir vicdana ve yaygın bir suçluluk duygusuna sahip olabilmektedir. Bununla birlikte, bu kişilerin öz disiplin ve enerji yetersizliği nedeniyle kendi standartlarını oluşturmakta güçlük çekebilecekleri belirtilmektedir (McCrae ve Costa, 1991).

2.3.5. Gelişime Açıklık

Beş faktör modelinde araştırmacıların üzerinde en az uzlaşmaya vardıkları boyut olan gelişime açıklık boyutu (Peabody ve Goldberg, 1989), kişinin yeniliklere açık olması, güçlü bir hayal gücüne sahip olması, yeni görüşleri kabul etmesi, çok yönlü ve analitik düşünebilmesi gibi özelliklerle ilgilidir. Bu özelliğe sahip olanlar zeki, meraklı, alışılmışın dışında, orijinal ve bağımsız düşünceleriyle bilinirler (Barrick ve Mount, 1991:19). Zhang (2003)'a göre, gelişime açıklık kişilik özelliklerine sahip olan bireyler, değişimi tercih eden ve kendine has bağımsız bir yargılama gücü olan bireylerdir (Develioğlu, 2013). Gelişime açıklık, Morsünbül (2014)'e göre yaratıcılık, merak ve yeni düşüncelere açıklık gibi özellikleri içermektedir.

Gelişime açıklık puanı yüksek olan kişiler, kültürlü, bağımsız, liberal, geleneksel olmayan, orijinal, ilgileri geniş, cesur, açık fikirli, değişikliği seven, artistik gibi özelliklerle tanımlanırlar (Somer, Korkmaz, Tatar, 2002, Burger, 2006). Bu özelliğe sahip bireyler kurallar konusunda daha esnektirler, cinsiyetlerin geleneksel rollerini reddederler, sınavlara mizahi bir açıdan yaklaşırlar ve yeni deneyimleri içten gelen bir ilgiyle karşılarlar. Genel olarak kendilerini bağımsız ve özgün bireyler olarak tanımlarlar. Deneyime açık olan bireyler genellikle yüksek hayal gücüne sahip, yaratıcı, yaşama dair geniş ilgi alanları olan, meraklı ve cesur kişiliklerdir (Tekin, 2012).

Burger (2006)'a göre bu özellik, yaratıcı insanları gerçekçi ve basmakalıp (sıradan) insanlardan ayırmaktadır. Zira gelişime açık olanlar; entelektüel olarak meraklı, sanatı takdir eden ve estetiğe duyarlı kişilerdir. Bununla birlikte, kapalı insanlara kıyasla, daha yaratıcı ve alışılmadık inançlara bağlı olmaya daha fazla meyilli insanlardır. Bunlar göz önünde bulundurulduğunda, yenilikçi bilim adamlarının ve

yaratıcı sanatçıların gelişime açıklık boyutunda yüksek puan alacağı kabul edilebilir (Açıkel, 2013, Camgöz, 2009).

Tüm insanların merak duygusuna sahip olmasına karşın, gelişime açık bireyler meraklarını kendilerini yenilemek, değiştirmek ve bir şeyleri araştırıp keşfetmek için kullanırlar. Yenilikler karşısında direnç göstermezler, tam tersi onu anlamaya çalışırlar. Bu bakımdan işlerinde daha başarılı olmak amacıyla kendilerini yenileme, yetenek ve becerilerini geliştirme eğilimindedirler (Merdan, 2013).

Gelişime açık bireyler yaratma ve bulma dışında başka bireylere oranla daha çok okurlar, gezme eğiliminde bulunurlar ve farklı olanı denemeyi severler (Aliyev, 2008). McCrae (1993) ve Burger (2006), gelişime açıklık özelliğinin bireyin dış dünyaya veya diğer insanlara karşı açık olmaktan ziyade dış dünyadan gelen bilgiye açık olmakla ilişkili olduğunu aktarmaktadır.

Diğer taraftan, gelişime açıklık boyutundan düşük puan alan kişiler daha gelenekçidir. Bunlar yeni olan bir şeyden ziyade bilineni tercih ederler (Burger 2006), sıradan ve aşina olduklarıyla mutlu olurlar (Robbins ve Judge, 2007).

Gelişime kapalı olan bireyler ilkelere kökten bağlılık gösterir, hayal kurma yetileri gelişmemiştir, standartlaşmış davranış kalıplarını benimserler (Dede, 2009, s.61). Sahip oldukları muhafazakâr bakış açısı; inanç ve fikirlerini değiştirme konusunda daha katı, yeni fikirlere ve estetiğe daha az ilgili olmalarına sebep olur (Puher, 2009, s.8). Açıkel (2013)'e göre siyah beyaz bir düşünce sistemine sahip olduklarından yeniliğe ve değişime kapalıdır. Bakış açılarının dar olması ve düşünce yapılarının basitliği, yeniliklerden yana olmaktansa alışkanlıklardan yana bir tutum izleyen, maceradan uzak, sosyal baskılardan aşırı derecede çekinen, basmakalıp düşünce yapısıyla hareket eden bireyler haline gelmelerine sebep olmaktadır (Tekin, 2012).

Feist (1990)'e göre ise, deneyime kapalı olan birey, ilgi ve merakını dar bir alanda tutmakta ve görüşlerinde daha pragmatik ve sade bir tavır sergilemektedir. Benzer şekilde, bu bireylerin kişilerarası ilişkiler konusunda oldukça geleneksel tutumlara sahip, kuralcı, otoriteye itaat eden bireyler olduğu belirtilmiştir.

2.4. Beş Faktör Kişilik Kuramının Gelişimi-Sözcük ve Anket Yaklaşımları

Beş Faktör Kişilik Kuramının gelişimi, sözcük (lexical) ve anket (questionnaire) yaklaşımı olmak üzere iki ana eksende yaşanmıştır (McCrae ve John, 1990).

Sözcük yaklaşımının (lexical approach) temelini, kişilik özelliklerinin çeşitli kültürlerin günlük yaşamlarındaki söylemlerine yansıtacağı ve bireysel farklılıkların dilde farklı sözcükler halinde kodlanacağı görüşü oluşturmaktadır (Somer 1998). Diğer bir ifadeyle, herhangi bir kişilik özelliğinin önem derecesine bağlı olarak onun günlük dil içerisinde tek bir sözcükle kodlanma ihtimalinin yüksek olacağı ifade edilmektedir (Yanardöner, 2010).

Kişilik özelliklerinin sözcükler yoluyla dil içerisinde kodlanması ile ilgili ilk geniş çaplı araştırmalar Allport and Odbert (1936) tarafından gerçekleştirilmiştir (Yanardöner, 2010). İngilizce içerisinde kişilik ile ilgili 18.000 adet sıfat belirleyen araştırmacılar, kişilikle ilgili özelliklerin bir sözlük niteliğindeki ilk kapsamlı listesini oluşturmuşlardır. Yazarlar daha sonra sözcükleri, kişilik özelliklerini betimleyen (korkak, sinirli, girişken), saygınlık ve sosyal statü ifade eden (varlıklı, saygın, sinir bozucu), ruh halini betimleyen (korkmuş, sevinçli, mutlu) ve fiziksel özellikler-kabiliyetler olmak üzere dört ana gruba ayırmışlardır.

Norman (1967) ise Allport ve Odbert'in kullandığı kişilik özelliğini ifade eden sözcükleri 7 ayrı kategoriye ayırarak incelemiştir (John ve Srivastava, 1999). Ancak gerek Allport ve Odbert (1936) gerekse Norman (1967)'nin sınıflandırma sisteminin herhangi bir sistematik yaklaşıma dayanmaması ve sınıfların birbirleri ile çakışması sebebiyle anlaşılır bir sınıflandırma yapısına ihtiyaç doğmuştur.

Cattel (1973); Allport ve Odbert'in listesindeki sözcükleri 4.500 adede indirerek faktör analizi ile bunları 12 faktör boyutunda incelemiş ve 16PF Kişilik Anketini oluşturmuştur (Goldberg, 1993). Bu anlamda Cattel'in, Beş Faktör Kişilik Kuramına giden sürecin en önemli temsilcilerinden biri olduğu söylenebilir (Taymur, Türkçapar, 2012).

Goldberg, yıllar boyunca gelişen sıfat listesini faktör analiziyle beş faktörde incelemiş, en geniş anlamda bu beş boyutun kişilik özelliklerini ifade edebileceğini, her bir ana faktör altında ise bir çok alt boyutun bulunduğunu göstermiştir (John ve Srivastava, 1999).

Beş Faktör Kişilik Modelinin gelişimindeki ikinci halka olan anket yaklaşımı (Questionnaire approach) ise Costa ve McCrae'nin çalışmaları ile şekillenmiştir. Costa ve McCrae, sözcük yaklaşımından farklı olarak kişilik özelliklerine ait boyutları elde etmek için dilin içindeki sözcükleri kullanmak yerine bu boyutları

tanımlamada kısa ifade gruplarını kullanmayı tercih etmiş, sonuçta Eysenck'in tespit ettiği Nevrotiklik (Neurotism) ve Dışa Dönüklük (Extraversion) kişilik boyutlarına Gelişime Açıklık (Openness to Experience) boyutunu da ekleyerek NEO Kişilik envanterini oluşturmuşlardır.

John, Donahue ve Kentle (1994) da benzer şekilde, karakter özelliklerini ölçecek kısa ifade grupları ile 44 maddelik Büyük Beşli Envanterini (Big Five Inventory) oluşturmuştur (John, Nauman & Soto, 2008).

2.5. Beş Faktör Kişilik Özelliklerini Ölçmek İçin Geliştirilen Araçlar

Beş Faktörlü Kişilik Modelinin tanımladığı kişilik özelliklerini ölçmek için birçok ölçme aracı geliştirilmiştir. Bu ölçe araçlarının öncüsü 1978 yılında Costa ve McCrae tarafından geliştirilen NEO-I (Neuroticism-Extraversion-Openness Inventory)'dır. Yazarlar, 1985 yılında yaptıkları çalışmalarla envantere Uyumluluk (Agreeableness) ve Sorumluluk (Conscientiousness) boyutlarını da ekleyerek NEO-PI envanterini oluşturmuşlardır (Costa ve McCrae, 1985). NEO-PI zamanla bir çok araştırmacı tarafından oldukça yaygın olarak kullanılan bir ölçeğe dönüşmüştür. (Sığrı, Gürbüz, 2011). Taylor ve Mac Donald (1999)'a göre, NEO-PI sadece iyi psikometrik özellikler göstermekle kalmaz, aynı zamanda ölçtüğü özellikleri yapılandırmada da başarılıdır. Bununla birlikte NEO-PI, yaratıcılık, ıraksak düşünce ve başarı motivasyonu dahil kişiliğin diğer önemli değişkenleriyle ilişkili araştırmalarda da başarıyla kullanılmaktadır (Costa ve McCrae, 1987).

Costa ve McCrae 240 maddelik gözden geçirilmiş NEO kişilik envanterini (NEO-PI-R) ise 1992'de yayınlamışlar, bu envantere nevroitiklik, uyumluluk, gelişime açıklık, sorumluluk ve dışadönüklük olarak bilinen beş faktör kişilik özelliğini dahil etmişlerdir (Costa ve McCrae, 1992, akt. Bitlisli ve Diğerleri, 2013).

Her bir kişilik boyutunu 6'şar adet kişilik özelliği ile ölçen NEO-PI-R kişilik envanterinin bulunmasından itibaren bu envanter, geniş oranda alınan ampirik destekle en yaygın olarak kullanılan kişilik ölçüm aracı olmuş (McCrae ve diğ., 2002), envanterin yüksek düzeyli geçerlilik ve güvenilirlik gösterdiği pek çok araştırmada saptanmıştır (Furnham, 1996: 303-307).

Beş Faktör Kişilik Modelinin sadece İngilizcede değil diğer dillerde de geçerli olduğu tespit edilmiştir (Somer, 1998). Literatüre bakıldığında, Türkiye'de de beş

faktörlü kişiliği ölçmek için uyarlanmış ya da geliştirilmiş ölçeklerin bulunduğu görülmektedir (Atak, 2013). Örneğin; Gülgöz (2002) tarafından NEO-PI-R'nin Türkçe'ye uyarlaması yapılmış, envanterin Türkçe versiyonunun orijinal faktör yapısına uygun olduğu bulunmuştur. Somer (1998), kişilik özelliklerinin temsilcisi olarak belirlediği 235 sıfat ile yaptığı çalışmada, faktör analizi sonucunda sıfatların beş temel faktör altında yer aldığını belirlemiştir. Somer ve Goldberg (1999) tarafından Amerikan ve Türk örneklemeleri üzerinde 179 sıfat çifti ile yürütülen çalışmalarda sonuçlar da beş faktörlü yapıya işaret etmektedir. Somer, Korkmaz ve Tatar (2001) geliştirdikleri 220 maddeden oluşan ölçeklerinin 5 temel faktörü ve 17 alt boyutu bulunduğunu tespit etmişlerdir.

2.6. Beş Faktör Kişilik Boyutlarını Ölçmek İçin Kısa Ölçek Gereksinimi

Ölçme araçlarının geçerli ve güvenilir olmasının yanında kullanışlı, diğer bir ifadeyle ekonomik, kısa sürede uygulanabilir, puanlama ve puanların yorumlanmasında kolay olması gerekmektedir (Atak, 2013). Gosling, Rentfrow ve Swann (2003)'a göre ideal şartlarda kişilik araştırmacılarının yeterli vakti olmasına karşın ideal olmayan çoğu durumda araştırmacılar çok kısa ve öz ölçekler kullanmak zorunda kalmaktadırlar.

Birçok farklı araştırmada kişilik özelliklerini ölçen ölçeklerin anlaşılmasının kolay olması ve çok kısa süre içerisinde uygulanmasının önemli olduğu üzerinde durulmaktadır. Örneğin; Burisch (1984) kısa ölçeklerin sadece zamandan tasarruf edilmesini sağlamadığı, aynı zamanda katılımcıyı sıkılmaktan ve aşırı yorgunluktan koruduğunu belirtmekte ve ayrıca, ölçek çok uzunsa istenilen doğru yanıtların alınabileceği herhangi bir birey olmadığını öne sürmektedir (Atak, 2013).

Tatar (2015)'a göre kısa formların geliştirilme nedenleri arasında zaman sınırlılığı, ağır olgu yükleri, tarama amaçlı kullanım, testleri daha geniş çok değişkenli araştırmaların içine sığdırma, mevcut testleri çocuklara uygulayabilme, gözlem ve uygulama süresini kısaltma yer almaktadır.

Patolojik olmayan kişilik araştırmalarında en çok kullanılan ölçeklerden biri olan ve Costa ve McCrae tarafından geliştirilen NEO Kişilik Envanteri (NEO-PI) ile 240 maddelik revize edilmiş NEO Kişilik Envanteri (NEO-PI-R) yaklaşık 45 dakikada tamamlanmaktadır. Türkiye'de Somer, Korkmaz ve Tatar tarafından geliştirilen 220

maddelik Beş Faktör Kişilik Envanteri (5FKE) de benzer şekilde yaklaşık 40-45 dakikada cevaplanabilmektedir. Her iki ölçek de geniş boyutlara inen alt boyutları ölçmek için ideal olsa da sadece kişilik boyutlarını araştırmak isteyen araştırmacılar için gerekli pratikliği sağlayamamakta ve katılımcılar bir süre sonra verdikleri cevaplarda kendilerini daha az ciddiyetle ifade etmektedirler (Bacanlı ve Diğerleri, 2009).

Kişilik araştırmalarında karşılaşılan süre kısıtını aşmak için birçok ölçek geliştirilmiştir. Bunlardan 44 maddeli Büyük Beşli Envanteri (Big Five Inventory, John ve Srivastava, 1999) 5 dakikada, 60 maddeli NEO-FFI (Costa ve McCrae, 1992) 15 dakikada, Goldberg (1992) tarafından geliştirilen 100 maddeli tanımlayıcı sıfatlar (Trait Descriptive Adjectives-TDA) ise yine 15 dakikada tamamlanabilmektedir (Gosling, Rentfrow ve Swann, 2003).

Gosling ve diğ., (2003) bu süreleri daha da kısaltmak için Büyük Beşli Kişilik boyutlarını ölçen 10 maddelik ölçek geliştirmiş (Ten-Item Personality Inventory-TIPI), güvenilirliğinin yüksek olduğu belirledikleri bu ölçeğin süre kaygısı taşıyan araştırmacılara uygun olabileceğini ifade etmişlerdir. Söz konusu ölçek (On Maddelik Kişilik Ölçeği-OMKÖ), Atak (2013) tarafından Türkçeye uyarlanmış, ölçüt geçerliği sonuçları ve madde analizi sonuçları OMKÖ'nün Türkçe versiyonunun Türk kültüründe de kişiliği ölçmek için geçerli bir ölçme aracı olduğunu göstermiştir.

Rammstedt ve John (2006), orijinali John, Donahue ve Kentle (1994) tarafından geliştirilen 44 maddelik Büyük Beşli Envanterinin (Big Five Inventory-BFI) 10 maddelik versiyonunu oluşturmuş, 10 maddelik bu versiyonunun geçerlilik ve güvenilirliğinin yüksek olduğunu belirlemişlerdir.

Tatar (2015), orijinali Somer, Korkmaz ve Tatar (2001) tarafından geliştirilen 220 maddelik Beş Faktör Kişilik Envanterinin (5FKE) 85 maddelik kısa versiyonunun beş faktör modeline uyduğunu, iki form arasında çok sayıdaki güçlü bağlantının kısa formun uzun formu iyi temsil ettiğini gösterdiğini tespit etmiştir.

2.7. Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi

Bacanlı ve Diğerleri (2009), kişilik araştırmalarında kullanılmak üzere pratik, ekonomik ve katılımcılar tarafından kısa sürede cevaplanabilecek bir araç geliştirmek

amacıyla, Beş Faktör kuramından yola çıkmışlar ve bu faktörlere uygun birbirine zıt sıfat çiftlerine dayalı 40 maddeli bir ölçek geliştirmişlerdir.

Bir önceki bölümde Türkiye’de gerçekleştirildiği ifade edilen çalışmalar (Gülgöz, 2002; Somer ve Diğ., 2001; vb.), Türkçe sıfatların seçilerek bunların beş faktörlü bir yapıya uygun olup olmadıklarının analiz edilmesine dayanmaktadır. Bacanlı ve Diğerleri (2009) ise doğrudan Beş Faktör modelindeki faktörlere uygun sıfat çiftleri kullanarak az maddeli ve iki uçlu bir ölçek geliştirmişlerdir.

Bu bağlamda, Bacanlı ve Diğerleri (2009) tarafından geliştirilen Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT) Türkiye’de patolojik olmayan bireylerin kişilik yapılarını temel boyutta ölçecek kısa, ekonomik ve pratik bir araç olmasının yanında Türk üniversite örneklemini üzerine eğilmesi bakımından önem arz etmektedir.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. Araştırmanın Modeli

Öğretmen adaylarının kişilik özelliklerinin Beş Faktör Kişilik Kuramı doğrultusunda geliştirilen Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (Bacanlı ve Diğerleri, 2009) kullanılarak belirlendiği ve kişilik özelliklerinin bazı değişkenlere göre incelendiği bu çalışmada, nicel araştırma deseninden betimsel nitelikte tarama modeli kullanılmıştır. Ekici ve Hevedanlı (2010)'ya göre çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak için evrenden alınacak bir örneklem üzerinde yapılan çalışmalar tarama modelleri ile gerçekleştirilmektedir. Tarama araştırmalarında genellikle çok sayıda kişiyi (evreni) temsil eden belli sayıda kişi seçilir ve veri toplama sürecince bu kişilerle yani örneklem üzerinde çalışılır. (Karasar, 2006). Bununla birlikte, var olan durumu var olduğu şekliyle ortaya çıkarmayı amaçlaması, az bir zamanda geniş bir alanda bilgi toplamayı hedeflemesi (Öktem, 2005), nesnel ve öznel gerçekliği birbirinden ayırarak kişisel değerlendirmeler yerine elde edilen verilere dayalı değerlendirmelere olanak vermesi (Alanay, 2015), söz konusu modelin seçilmesindeki etkenlerdendir.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Türkiye'deki Eğitim Fakültelerinde okuyan öğretmen adayı öğrenciler oluştururken, örneklemi 2015-2016 eğitim yılında Yıldız Teknik Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültelerinde okumakta olan toplam 1.157 öğretmen adayı oluşturmaktadır.

Çalışma grubunda yer alan öğretmen adaylarının seçiminde olasılık temelli örnekleme tekniklerinden seçkisiz (random) örnekleme tekniği kullanılırken katılımcıların bölüm ve sınıf bazında homojen olarak dağılmasına özen gösterilmiştir. Bununla birlikte adayların seçiminde veri toplama aracının

uygulandığı gün okulda bulunan ve ölçme aracını doldurmaya istekli olanlar arasından gönüllülük esasına dayalı olarak seçim yapılmıştır.

Toplam 1.255 öğretmen adayı ölçme aracını doldurmaya istekli olmuş ancak 39 katılımcı veri toplama aracını ya teslim etmemiş ya da doldurmadan teslim etmiştir. Doldurularak teslim edilen ölçeklerden tutarsız ve hatalı doldurulan toplam 59 ölçek incelemeye dahil edilmemiştir. Sonuç olarak araştırmanın örneklemini toplam 1.157 öğretmen adayı oluşturmaktadır.

İnceleme kapsamına alınan öğretmen adaylarından 327 (%28)'si erkek, 830 (%72)'u ise kadın adaylardan oluşmaktadır.

3.2.1. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Dağılımları

Katılımcıların yaş dağılımları 17 ile 39 arasında değişirken, yaş ortalamaları 21.29'dur. Tablo 1'de görüldüğü üzere, öğretmen adaylarının 385 (%33)'inin yaşı 20'den küçükken, 606 (%52)'sinin yaşı 20-24 arasında, 90 (%8)'inin yaşı 25-27 arasında, 76 (%7)'sinin yaşı ise 28 ve üzerinde yer almaktadır.

Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyet ve Yaş Değişkenlerine Göre Dağılımları

		Cinsiyet		Toplam	
		Erkek	Kadın	Frekans	Yüzde
Yaş	20'den Küçük	85	300	385	%33
	20-24	190	416	606	%52
	25-27	24	66	90	%8
	28 ve Daha Üstü	28	48	76	%7
Toplam		327	830	1.157	%100

3.2.2. Katılımcıların Bölüm Değişkenine Göre Dağılımları

Öğretmen adaylarının; 196 (% 17)'si *BÖTE*, 110 (% 10)'u *Edebiyat*, 136 (%12)'si *Fen*, 138 (% 12)'i *İngilizce*, 181 (% 16)'i *Okul Öncesi*, 134 (% 12)'ü *Sosyal Bilgiler* ve 262 (% 23)'si de *Türkçe* branşlarında öğretmen olmak için eğitim almaktadır (Tablo 2).

Tablo 2: Katılımcıların Cinsiyet ve Bölüm Değişkenlerine Göre Dağılımları

		Cinsiyet		Toplam	
		Erkek	Kadın	Frekans	Yüzde
Bölüm	BÖTE	93	103	196	%17
	Edebiyat	34	76	110	%10
	Fen	22	114	136	%12
	İngilizce	34	104	138	%12
	Okul Öncesi	23	158	181	%16
	Sosyal Bil.	45	89	134	%12
	Türkçe	76	186	262	%23
Toplam		327	830	1.157	%100

3.2.3. Katılımcıların Sınıf Değişkenine Göre Dağılımları

Katılımcıların 243 (%21)'ü 1. sınıfta, 389 (%34)'ü 2. sınıfta, 201 (%17)'i 3. sınıfta, 115 (%10)'i 4. sınıfta eğitim görmekteyken 210 (%18) öğrenci ise Pedagojik Formasyon Eğitimi almaktadır (Tablo 3).

Tablo 3: Katılımcıların Cinsiyet ve Sınıf Değişkenlerine Göre Dağılımları

		Cinsiyet		Toplam	
		Erkek	Kadın	Frekans	Yüzde
Sınıf	1.	61	182	243	%21
	2.	111	278	389	%34
	3.	62	139	201	%17
	4.	36	79	115	%10
	Formasyon	57	153	210	%18
Toplam		327	830	1.157	%100

3.2.4. Katılımcıların Tercih Sırası Değişkenine Göre Dağılımları

Öğretmen adaylarının 792 (% 68)'si okudukları fakülteyi ve öğretmenliği, üniversite tercih sıralamasında ilk üç içerisinde, 220 (%19)'si 4-9 arasında, 145 (%13)'i ise 10 ve daha üstü sırada tercih etmişlerdir (Tablo 4).

Tablo 4: Katılımcıların Cinsiyet ve Tercih Sırası Değişkenlerine Göre Dağılımları

		Cinsiyet		Toplam	
		Erkek	Kadın	Frekans	Yüzde
Tercih Sırası	1-3	208	584	792	%68
	4-9	58	162	220	%19
	10 ve Daha Üstü	61	84	145	%13
Toplam		327	830	1.157	%100

3.2.5. Katılımcıların Şehir Değişkenine Göre Dağılımları

Öğretmen adaylarının memleketleri çok çeşitlilik göstermekle birlikte 982 (% 84)'si İstanbul'da yaşamakta, 175 (%16)'i ise memleketlerinin farklı bir şehir olduğunu ifade etmektedir (Tablo 5).

Tablo 5: Katılımcıların Cinsiyet ve Şehir Değişkenlerine Göre Dağılımları

		Cinsiyet		Toplam	
		Erkek	Kadın	Frekans	Yüzde
Şehir	İstanbul	264	718	982	%84
	İstanbul Dışı	63	112	175	%16
Toplam		327	830	1.157	%100

3.3. Veri Toplama Aracı ve Geliştirilmesi (Çeliköz ve Şeker Sır, 2016¹)

Araştırmada veri toplamada kullanılan anket 2 bölümden oluşmaktadır. Araştırmacı tarafından hazırlanan ilk bölüm, demografik özelliklerle (cinsiyet, yaş, bölüm, sınıf, bölüm tercih sırası, yaşanan şehir) ilgili sorulardan, ikinci bölüm ise Beş Faktör Kişilik kuramı doğrultusunda Bacanlı ve Diğerleri (2009) tarafından geliştirilmiş olan “Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi”nden oluşmaktadır (Ek-1).

¹ Tezin veri toplama süreçleri ICONTE 2016'da sözlü olarak sunulmuş, Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi'nin (Journal of Research in Education and Teaching) Mayıs 2016 sayısında yayımlanmıştır. Bu bilgiler, yayına dayalı verilmektedir.

“Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi” nin orijinali; (1) Nevrotiklik-7 madde, (2) Dışa Dönüklük-9 madde, (3) Gelişime Açıklık-8 madde, (4) Uyumluluk-9 madde ve (5) Sorumluluk-7 madde olmak üzere beş boyut ve toplam 40 maddeden oluşmaktadır. Bacanlı ve Diğerleri (2009) tarafından 285 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan orijinal geçerlilik-güvenirlik çalışmasında yapı geçerliğini test etmek için Temel Bileşenler Analizi ve Direct Oblique döndürme yönteminden yararlanılmıştır. Güvenirlik analizinde ise test-tekrar test ve Cronbach Alfa iç tutarlık katsayılarına bakılmıştır. Geçerlilik çalışması için yapılan açımlayıcı faktör analiz sonucuna göre ölçme aracının beş faktörlü bir yapıda olduğu bulunmuş, beş faktörün toplam varyansın % 52.64’ünü açıkladığı tespit edilmiştir. Ölçeğin uyum geçerliliği ile ilgili olarak 4 farklı ölçekle ilişkisi incelenmiştir. Bunlar; “Sosyotropi Ölçeği”, “Çatışmalara Tepki Ölçeği”, “Negatif-Pozitif Duygu Ölçeği” ve “Sürekli Kaygı Envanteri”dir. Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon sonuçlarına göre genel olarak ölçme aracının alt boyutlarının, uyum geçerliği için kullanılan ölçeklerle orta düzeyde anlamlı bir ilişki ortaya koyduğu gözlenmiş ve bu sonuçlara göre uyum geçerliği bulunduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Ölçeğin güvenirliliği ile ilgili yapılan çalışmalarda ise ölçme aracının beş boyutu için 0.73 ile 0.89 arasında iç tutarlılık katsayıları elde edilmiştir. Bacanlı ve Diğerleri (2009) tarafından ölçekle ilgili olarak yapılan bir diğer güvenirlilik çalışması da test-tekrar test güvenirlilik çalışmasıdır. Yapılan analiz sonucunda ölçeğin boyutları arasındaki korelasyon değerlerinin 0.68 ile 0.86 arasında değiştiği belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar, ölçme aracının iç tutarlılık ve test-tekrar test güvenilirliklerinin yüksek olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Sonuç olarak orijinal ölçme aracı 5 boyut ve 40 maddeden oluşmaktadır. Ölçme aracı pratik bir şekilde yaklaşık 13 dakikalık bir süre içerisinde kullanıcılar tarafından doldurulabilmektedir. Uygulamada, iki zıt kutup olarak verilen sıfatların kullanıcılar tarafından doldurmaları istenmekte, katılımcıdan kendisini her iki uçta yer alan sıfatlardan hangisine daha yakın görüyorsa ilgili boşluğu işaretlemesi istenmektedir. Katılımcılar yedi seçenek halinde verilen zıt kutuplu sıfatlara (1) Çok uygun, (2) Oldukça uygun, (3) Biraz uygun, (4) Ne uygun, ne uygun değil, (5) Biraz uygun, (6) Oldukça uygun ve (7) Çok uygun seçeneklerinden birisini işaretleyerek cevap vermektedirler.

Ölçeğin orijinali için Bacanlı ve Diğerleri (2009) tarafından geçerlilik-güvenirlilik çalışmaları yürütülmüş olmakla birlikte, daha önce öğretmen adayları üzerinde

geçerlilik-güvenirlik çalışmalarının yapılmamış olması nedeniyle Sıfatlara Dayalı Kişilik Testinin bu araştırmada kullanımı öncesinde yeniden geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Söz konusu çalışmanın yapılabilmesi için ilk olarak ölçeğin sahibi olan Hasan Bacanlı'dan hem yüz yüze görüşme hem de e-posta yoluyla kullanım izni alınmıştır (Ek-3).

Sıfatlara Dayalı Kişilik Testinin yapı geçerliğinin belirlenmesinde Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) kullanılmıştır. Orijinal ölçme aracının Bacanlı ve Diğerleri (2009) tarafından Türk kültürüne duyarlı şekilde ve Türk kültürü temel alınarak hazırlanmış olması ve yine üniversite öğrencileri üzerinde uygulanarak geçerlilik güvenilirlik çalışmalarının yapılmış olması nedenleriyle ayrıca Açımlayıcı Faktör analizi (AFA) yapılmasına gerek duyulmamış, yalnızca DFA ile mevcut yapının teyit edilmesi çalışması yürütülmüştür. Zira, DFA kuramsal bir temele dayanarak çeşitli değişkenlerden oluşturulan faktörlerin gerçek verilerle ne derece uyum gösterdiğini değerlendirme amacıyla kullanılmaktadır (Şimşek, 2007). Bir diğer ifadeyle DFA ile önceden belirlenmiş ya da kurgulanmış bir yapının toplanan verilerle ne derece doğrulandığı, ne derece uyumlu olduğu araştırılmaktadır. Ölçeğin analizinde LISREL 8.51 programından yararlanılmış, yapı ve modele ilişkin çoklu uyum indeksleri incelenmiştir.

Yapı ve modelin işlerliğine karar vermek için; Chi-Square Goodness, Goodness of Fit Index (GFI), Comparative Fit Index (CFI), Normed Fit Index (NFI), Incremental Fit Index (IFI), Root Mean Square Residuals (RMR) ve Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) uyum indeksleri incelenmiştir. Uyum indekslerinde genelde olduğu gibi GFI, CFI, NFI, RFI ve IFI için >0.90 , RMSEA ve RMR için <0.05 ölçüt olarak alınmıştır (Hu & Bentler, 1999). Ölçeğin güvenilirliğinin tespitinde Cronbach Alpha iç tutarlık hesaplamasının yanı sıra, madde analizi, düzeltilmiş madde-toplam korelasyonu ve t testi kullanılarak üst %27 ile alt %27'lik grupların madde ortalamaları arasındaki farkların anlamlılığı incelenmiştir.

3.3.1. Geçerlilik Analizi

Beş Faktörlü Kişilik Kuramı doğrultusunda hazırlanan Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi, 5 faktör ve 40 maddeden oluşan yapısının doğruluğunu teyit etmek amacıyla 529 öğretmen adayı üzerinde uygulanmış, elde edilen verilere LISREL 8.51 programı aracılığıyla Doğrulayıcı Faktör Analizi (Confirmatory Factor Analysis)

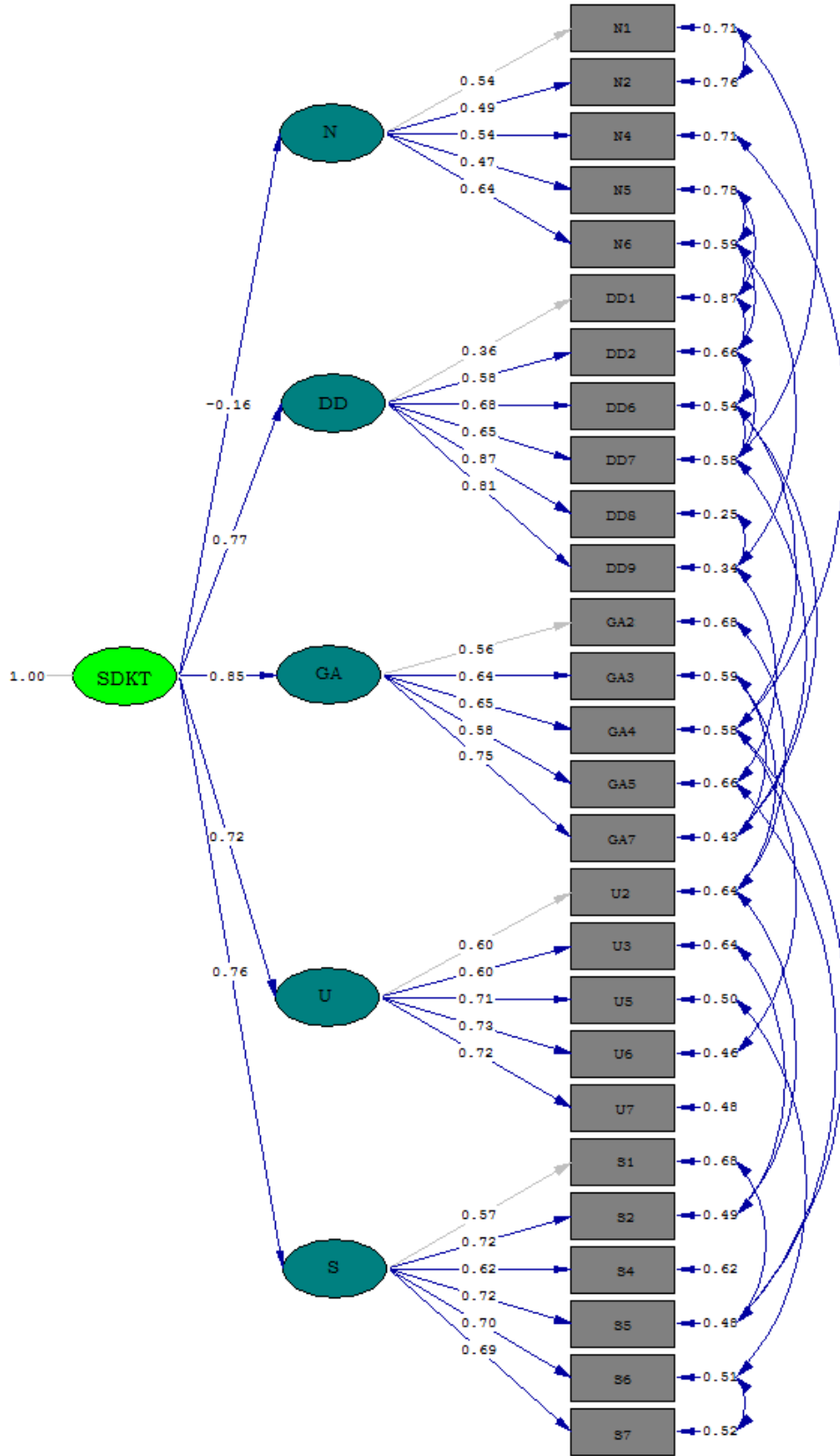
uygulanmıştır. Modeli test etmek için üst-düzey gizil değişken olarak isimlendirilen Personality Test Based on Adjectives (SDKT)'nin, 5 alt gizil değişken ve gözlenen 40 değişkeni (observed variable) ne kadar açıkladığı belirlenmeye çalışılmıştır. Şekil 1'de yer alan elipsler, gözlenemeyen (gizil) değişkenler olan Nevrotiklik (N), Dışa Dönüklük (DD), Gelişime Açıklık (GA), Uyumluluk (U) ve Sorumluluk (C)'u ifade ederken dikdörtgenler ise gözlenen değişkenleri, diğer bir ifadeyle ölçeğin maddelerini göstermektedir.

Şekil 1, faktör yükü düşük olan ve hata kovaryansları diğer örtük değişkenlerle ilişkili olan 13 değişkenin analizden çıkarılması sonrası geriye kalan 27 gözlenen değişkenle yeniden yapılan DFA sonuçlarını yansıtmaktadır. Üst-düzey gizil değişken olan SDKT'den ikinci-düzey gizil değişkenler olan (N), (DD), (GA), (U) ve (S)'ye doğru ve ikinci düzey gizil değişkenlerden de gözlenen değişkenlere (dikdörtgen kutulara) doğru çıkan oklar, gizil ve gözlenen değişkenlerin ilişkisine işaret etmekte ve açıklayıcı faktör analizindeki faktör yüklerine denk gelmektedir.

Şekil 1'de yer alan model ve standardize edilmiş çözümleme değerleri incelendiğinde, üst-düzey gizil değişken olan SDKT'nin ikinci-düzey gizil değişkenler olan (N) (DD), (GA), (U) ve (S)'yi açıkladığı anlaşılmaktadır.

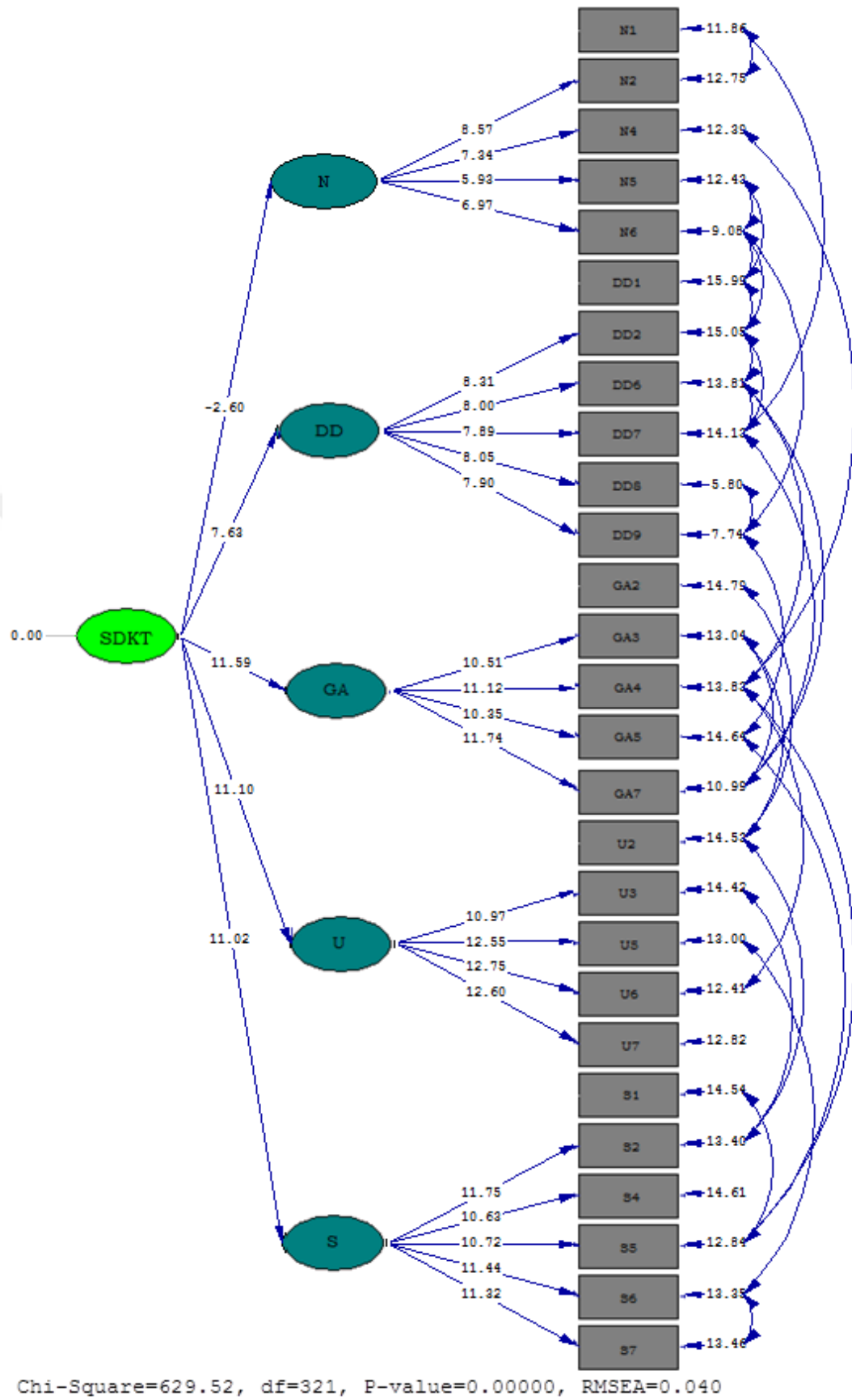
İkinci düzey gizil değişkenlerden Nevrotiklik (N) dışında tüm değişkenlerin hem yüksek düzeyde hem de bir birine yakın oranlarda üst-düzey gizil değişken (SDKT) ile ilişkili olduğu gözlenmektedir. Gizil değişkenlerden; Nevrotiklik $|-0.16|$, Dışa Dönüklük $|0.77|$, Gelişime Açıklık $|0.85|$, Uyumluluk $|0.72|$ ve Sorumluluk $|0.76|$ oranlarında ilişki göstermektedir.

İkinci düzey değişkenlerden Nevrotiklik (N) değişkeninin SDKT ile negatif bir ilişki göstermesinin nedeni, Nevrotiklik'in normal olmayan, hastalıklı bir kişilik özelliği olmasından kaynaklanmaktadır. Şekil 1'de yer alan ikinci düzey gizil değişkenlerden dikdörtgen kutulara doğru çıkan oklar, gizil değişkenlerin gözlenen değişkenlerle ilişkisine işaret etmektedir. (N) örtük değişkeninin en zayıf temsilcisi konumunda bulunan N5 değişkeninin değeri 0.47 iken en güçlü temsilci konumunda olan N6 değişkeninin değeri 0.64'tür.

Chi-Square=629.52, df=321, P-value=0.00000, RMSEA=0.040

Şekil 1: Sıfatlara Dayalı Kişilik Testine Yönelik Model ve Standardize Edilmiş Çözümleme Değerleri

Şekil 2: Sıfatlara Dayalı Kişilik Testine İlişkin Standardize Edilmiş t-Değerleri

Benzer şekilde (DD) örtük değişkeninin gözlenen değişkenleri 0.36 ile 0.87 arasında, (GA)'nın gözlenen değişkenleri 0.56 ile 0.75 arasında, (U)'nun gözlenen değişkenleri 0.60 ile 0.73 arasında, (S)'nin ise 0.62 ile 0.87 arasında değişmektedir. Bu değerler her bir maddenin kendi örtük değişkeni için önemli olduğunu göstermektedir. Faktör yükü ya da önem düzeyi 0.30'un altında olan ve başka örtük değişkenlerle ilişki gösteren 13 örtük değişkenin DFA sonucunda atılmış olmasının, modeli güçlendirdiği söylenebilir.

Yapılan DFA sonucunda gözlenen değişkenlerin hata varyansları arasında karşılıklı ilişkiler bulunmuştur. Şekil 1'de yer alan ve modelin sağında bulunan çift yönlü oklar gözlenen değişkenlerin hataları arasındaki kovaryans tanımlamalarını göstermektedir (En düşük; 0.25; En yüksek; 0.87). Değişkenlerin hataları arasındaki bu ilişkiler, değişkenlerin açıklayamadığı varyanslar aracılığıyla da ilişkili olduğunu göstermektedir. Gözlenen değişkenlerin hataları arasındaki bu ilişkiler, görüşü alınan uzmanlara göre kişilik özelliklerinin önemli göstergeleri olarak değerlendirildikleri için modelden çıkarılmamışlardır.

Şekil 2'de yer alan t-değerleri, gizil değişkenlerin hem üst düzey gizil değişkenle hem de gözlenen değişkenlerle arasındaki ilişkiyi ifade eden önemli bir parametredir. Modelde yer alan t-değerleri incelendiğinde, üst-düzye gizil değişken olan SDKT'nin ikinci-düzye gizil değişkenler olan (N) (DD), (GA), (U) ve (S) değişkenleriyle anlamlı ilişki ortaya koyduğu görülmektedir. Anlamlılık düzeyi 0.05 kabul edildiğinde t-değerinin 1.96 ve üzerinde olması anlamlı bir ilişkiye işaret etmektedir. Şekil 2'de belirtilen sonuca göre ikinci düzey gizil değişkenlerin tümünün hem yüksek düzeyde hem de bir birine yakın oranlarda üst-düzye gizil değişken (SDKT) ile ilişkili olduğu söylenebilir. SDKT ile en düşük ilişki N ($t=2.60$) arasında iken, en yüksek ilişki (GA) ($t=11.59$) arasındadır.

Şekil 2'de yer alan t-değerleri, ikinci düzey gizil değişkenlerle gözlenen değişkenler arasındaki ilişkiyi de ayrıntılı bir şekilde ortaya koymaktadır. Şekil 2'de (N) ikinci düzey gizil değişkeni ile gözlenen değişkenleri arasındaki ilişkilere yönelik t-değerleri 5.93 ile 8.57 arasında değişmektedir. Anlamlılık düzeyi 0.01 kabul edildiğinde t-değerinin 2.58 ve üzerinde olması anlamlı bir ilişkiye işaret etmektedir. Anlamlılık düzeyi sosyal bilimlerde genellikle 0.05 olarak alındığı için t-değerinin 1.96 ve üzerinde bulunması gerekmekte, daha düşük olması durumunda ise maddenin ölçekten atılması gerekmektedir. Bu durumda modelde yer alan ikinci-

düzye diğey gizeil değışkenlerle [(DD), (GA), (U) ve (S)], kendi gözlenen değışkenlerinin tümü 1.96'dan yüksek olması nedeniyle (en düşük $t = 6.97$; en yüksek $= 12.75$), atılması gereken ilave bir madde bulunmadığı düşünölerek, modelde yer alan tüm maddelerin kişilik özelliklerinin göstergeleri olabileceğı kabul edilmiştir.

Tablo 6: Modelin Uyum İyiliğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Model	χ^2	SD	AGFI	GFI	NFI	CFI	IFI	RMR	SRMR	RMSEA	% 90 CI RMSEA
Five Factors Model	629.52	321	0.93	0.95	0.92	0.96	0.96	0.078	0.032	0.040	0.029

Bununla birlikte, sadece standardize edilmiş çözümleme ve standardize edilmemiş t -değerleri sonuçlarına bakılarak, modelin ve ölçek maddelerinin 5 faktörlü bir yapı oluşturduğuna dair yoruma gitmenin doğru olmadığı, ilave kanıtlara ihtiyaç duyulduğu düşünölmektedir. Tablo 6'da ilave kanıt olarak Modele İlişkin Uyum İndeksleri verilmektedir.

Uyum iyiliğı indeksleri, bir modelin veri ile uyum ya da uyumsuzluğunu belirlemek için kullanılmaktadır. Modelin veri uyumuna ilişkin hesaplanan uyum iyiliğı indekslerinden; Ki kare (χ^2), RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation), SRMR (Standardized Root Mean Square Residual), CFI (Comparative Fit Index), IFI (Incremental Fit Index), GFI (Goodness of Fit Index) ve AGFI (Adjusted Goodness of Fit Index) değeyleri incelenmiştir.

DFA sonuçlarına göre $\chi^2 = 629.52$ ($df = 321$, $p > 0.05$) ve χ^2 / sd değeyi 1.96'dır. Ki kare Değerinin, Serbestlik Derecesine bölümünden elde edilen oranın 2.00'den küçük olması yüksek düzeyde iyi uyuma işaret etmektedir. Diğey bir ifadeyle SDKT gizil değışkeninin beş faktörlü yapısı ile 27 madde ile toplanan veriler arasında kabul edilebilir bir uyum olduğunu göstermektedir. Ancak ki-kare değeyinin örnekleme duyarlı olması ve çeşitli sınırlılıkları nedeniyle diğey uyum indekslerinin de modelin uyumu açısından incelenmesi gerektiğı düşünölmektedir. Diğey uyum indeksleri incelendiğinde RMSEA'nın [0.04], GFI'nın [0.95], AGFI'nın [0.93],

RMR'nin $|0.078|$ ve SRMR'nin de $|0.032|$ olduğu belirlenmiştir. $|0.00|$ ile $|0.08|$ arasındaki RMSEA değeri iyi bir uyumun göstergesi olmakla birlikte, 0.06 kesme noktası olarak kabul edilmektedir. GFI ve AGFI değerleri 0.00 ile 1.00 arasında değer almakta ve 0.00 uyum olmadığını 1.00 ise mükemmel uyum olduğunu göstermektedir. Bu değerlerin 0.90'a eşit ve büyük olması iyi bir uyuma işaret etmektedir. RMR veya SRMR değerlerinin 0.05'ten küçük olması iyi bir uyuma, 0.08'den küçük olması ise kabul edilebilir bir uyuma işaret etmektedir.

Çalışmada elde edilen değerlerin, yukarıda belirtilen kesme noktalarına eşit ve yakın olmasının modelin yapısı ve veriler arası iyi bir uyuma işaret ettiği söylenebilir. Buna dayalı olarak da Sıfat Temelli Beş Faktörlü kişilik ölçeğinin bireylerin kişilik özelliklerini belirlemek amacıyla 27 göstergeden (gözlenen değişken) oluşan beş faktörlü yapısının kuramsal olarak desteklendiği, yani ölçmek istediği amacı ölçmeye uygun olduğu söylenebilir.

3.3.2. Güvenilirlik Analizi

Orjinali 40 madde olarak hazırlanan veri toplama aracı, yapılan DFA sonucu 13 maddesi atılarak 27 maddeye indirilmiştir. Ölçme aracı 27 maddeye indirildikten sonra kalan maddeler için güvenilirlik çalışmalarına geçilmiştir. Güvenirlik çalışması olarak ölçme aracının iç tutarlılık hesaplamalarına bakılmıştır. Tablo 7'de ölçeğin madde ve boyutlarına ilişkin aritmetik ortalama, standart sapma, madde toplam korelasyonları ile Cronbach Alpha ile Split Half (testi yarılama) güvenilirlik sonuçları verilmektedir.

Tablo 7: Cronbach Alpha ve Testi Yarılama Güvenirlik Sonuçları

ÖĞELER	Değişken	$\bar{x}$	SS	Total-Item r	Cronbach Alpha	Split- Half
1. Nevrotiklik	N1	4.73	1.76	.49	.77	.70
	N2	4.35	2.00	.45		
	N4	5.29	1.59	.40		
	N5	4.83	1.89	.42		
	N6	4.82	1.66	.51		
2. Dışa Dönüklük	E1	3.88	1.90	.39	.84	.84
	E2	3.08	1.52	.65		
	E6	3.23	1.62	.73		
	E7	3.24	1.68	.69		
	E8	2.56	1.41	.65		
	E9	2.61	1.52	.67		

Tablo 7-devamı

3. Gelişime Açıklık	OE2	2.39	1.54	.49	.77	.78
	OE3	2.33	1.35	.53		
	OE4	2.98	1.68	.57		
	OE5	2.33	1.38	.48		
	OE7	2.63	1.49	.62		
	OE2	2.39	1.54	.49		
4. Uyumluluk	A2	2.11	1.32	.47	.78	.80
	A3	2.29	1.33	.54		
	A4	3.30	1.85	.35		
	A5	2.09	1.42	.62		
	A6	2.19	1.31	.62		
	A7	1.96	1.19	.64		
5. Sorumluluk	C1	3.02	1.87	.50	.82	.80
	C2	2.28	1.44	.63		
	C4	2.99	1.75	.56		
	C5	2.42	1.42	.58		
	C6	2.81	1.58	.65		
	C7	2.79	1.61	.67		

Tablo 7 incelendiğinde ölçeğin tümü için Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısının 0.85 olduğu görülmektedir. Alt öğeler için ise sırasıyla Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayıları; Nevrotiklik için 0.77; Dışa Dönüklük için 0.84; Gelişime Açıklık için 0.77; Uyumluluk için 0.78 ve Sorumluluk için 0.82 olarak hesaplanmıştır. Benzer şekilde ölçeğin geneli için testi yarılama güvenilirliği 0.83'tür. Alt öğeler için ise sırasıyla; Nevrotiklik için 0.70; Dışa Dönüklük için 0.84; Gelişime Açıklık için 0.78; Uyumluluk için 0.80 ve Sorumluluk için 0.80'dir. Güvenirlik sonuçları birlikte değerlendirildiğinde hem iç tutarlılık hem de testin iki yarısı arasındaki tutarlılık açısından veri toplama aracının yüksek düzeyde güvenilirliğe sahip olduğu söylenebilir. Tablo 8'de ölçeğin alt boyutları arasındaki ilişkiye yönelik korelasyon matrisi verilmektedir.

Tablo 8: Ölçeğin Alt Boyutları Arasındaki İlişkilere Yönelik Korelasyon Matrisi

ÖGELER	Nevrotiklik	Dışa Dönüklük	Gelişime Açıklık	Uyumluluk	Sorumluluk
Nevrotiklik	1.00	.09	.10	.04	-.01
Dışa Dönüklük	.09	1.00	.77	.60	.72
Gelişime Açıklık	.10	.77	1.00	.68	.73
Uyumluluk	.04	.60	.68	1.00	.69
Sorumluluk	-.01	.72	.73	.69	1.00

Tablo 8’de görüldüğü üzere Nevrotiklik dışındaki diğer boyutlar arasında yüksek düzeyde korelasyon bulunmaktadır. Bu durum, Nevrotiklik’in negatif bir kişilik özelliği yansıtmasından kaynaklanmaktadır. Nevrotiklik boyutunda yer alan sıfatlar daha fazla saldırganlık, uyumsuzluk ve tutarsızlık özellikleri içerdiğinden diğer boyutlarla ters yönde korelasyon göstermektedir.

Son olarak ölçme aracının güvenilirliğinin bir başka göstergesi olarak, ayırt ediciliğine bakılmıştır. Ölçme aracındaki kişilik özelliklerine en yüksek oranda sahip olan öğretmen adayları ile bu kişilik özelliklerine en alt düzeyde sahip olan öğretmen adaylarının puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı araştırılmıştır. Tablo 9’de Üst %27 ve Alt %27 Gruplarının Ölçek Maddelerine İlişkin Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Bağımsız t- Testi sonuçları verilmektedir.

Tablo 9: Üst ve Alt %27 Gruplarının Ölçek Maddelerine İlişkin Puanlarının Karşılaştırılması (t testi)

Gruplar	N	$\bar{x}$	SS	$\bar{x}_1 - \bar{x}_2$	Sd	t	P
Üst %27	143	116.88	14.89	55.77	160	33.98	0.001
Alt %27	143	61.11	6.91				

p<0.05

Tablo 9’da görüldüğü gibi sıfatlara dayalı beş faktörlü kişilik ölçeğinden en yüksek puan alan ve ilk %27’de yer alan öğretmen adaylarının aritmetik ortalamaları ($\bar{x}$ = 116.88) ile en düşük puan alan son %27’de yer alan öğretmen adaylarının aritmetik ortalamaları ($\bar{x}$ =61.11) arasında farklılık gözlenmektedir. Söz konusu farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız t-testi sonucuna göre gruplar arasındaki farklılık $\alpha=0.05$ düzeyine göre anlamlı bulunmuştur (t=33.98; p<0.05). Sonuç olarak ölçme aracının farklı kişilik özelliklerine sahip öğretmen adaylarını tespit edebildiği ya da ölçekte yer alan kişilik özelliklerinin ayırt edici olduğu söylenebilir ve tüm bu bulgulara dayalı olarak da ölçme aracının güvenilirliğinin oldukça yüksek olduğu ifade edilebilir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmaya konu veriler, 2015-2016 eğitim yılında Yıldız Teknik Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültelerinde okumakta olan toplam 1.157 öğretmen adayından elde edilmiştir. Ölçeğin uygulanabilmesi için Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Müdürlüğünden yazılı izin alınmıştır (Ek-2).

Katılımcıların seçiminde olasılık temelli örnekleme tekniklerinden seçkisiz (random) örnekleme tekniği kullanılırken, veri toplama aracının uygulandığı gün okulda bulunan ve ölçme aracını doldurmaya istekli olanlar arasından gönüllülük esasına dayalı olarak seçim yapılmıştır.

Ölçme aracını doldurmaya istekli olan toplam 1.255 öğretmen adayı içerisinde veri toplama aracını teslim etmeyen 39 katılımcı ile tutarsız ve hatalı doldurduğu tespit edilen 59 aday incelemeye dahil edilmemiş, araştırma toplam 1.157 adet öğretmen adayının sağladığı veriler ile yürütülmüştür.

3.5. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Sıfatlara Dayalı Kişilik Testinin geçerlilik ve güvenilirliğinin analiz edilmesi sonrasında öğretmen adaylarının Beş Faktör Kişilik özelliklerinin cinsiyet, yaş, bölüm, sınıf, tercih sırası, yaşanan şehir gibi bağımsız değişkenler ile ilişkisi incelenmiş, söz konusu analiz için SPSS 17 uygulaması kullanılmıştır. Cinsiyet, yaş ve yaşanan şehir değişkeninin etkisini ölçmek için bağımsız t-testi, bölüm, sınıf ve tercih sırası değişkenlerinin etkisini ölçmek için ise tek yönlü ANOVA uygulanmış, testlerdeki güven aralığı %0.95 olarak kabul edilmiştir.

4. BULGULAR

4.1. Öğretmen Adaylarının Kişilik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Yapılan geçerlik ve güvenirlik analizi sonucu 27 gözlenen değişkene indirgenen Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi, toplam 1.157 öğretmen adayına uygulanmış ve katılımcıların kişilik özelliklerine ilişkin bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

Kişilik özelliğinin her bir boyutu ayrı ayrı ele alınmıştır. Araştırmada kullanılan ölçme aracının yapısına uygun olarak her bir boyut için elde edilen en düşük ve en yüksek puan aralıkları eşit parçalara bölünmüş, her bir aralığa düşen katılımcı sayısı tablolastırılmıştır.

Öğretmen adaylarının her bir kişilik boyutundan aldıkları puanlara ilişkin dağılımlar, Tablo 10'da belirtilmiştir. Görüldüğü üzere, Nevrotiklik dışındaki boyutlardan elde edilen puanların dağılımları sağa çarpıkken, Nevrotiklik boyutunun dağılımı ise sola çarpıktır. Söz konusu bulgudan hareketle, tüm boyutlar için olumsuz karakter sergileyen kişi sayısının olumlu karakter sergileyenlerden daha az olduğu söylenebilir. Nevrotiklik boyutu haricindeki boyutlar için puanın düşük olması olumlu karakter özelliğine işaret etmektedir.

Tablo 10: Beş Faktör Kişilik Puanlarının Dağılım Özellikleri

	Dışadönüklük	Uyumluluk	Sorumluluk	Nevrotiklik	Gelişime Açıklık
Minimum	6	5	6	5	5
Maksimum	42	32	42	35	35
Ortalama	18.47	12.49	16.29	24.03	12.62
Std. Sapma	7.23	5.21	7.08	5.87	5.32
Çarpıklık	0.51	0.86	0.77	-0.51	0.81
Basıklık	-0.02	0.61	0.37	0.02	0.54

Tablo 10'a ait öne çıkan bir diğer husus ise Dışadönüklük ve Nevrotiklik boyutlarının basıklık değerlerinin sıfıra yakın olması, buna karşı diğer boyutların dağılım fonksiyonunun daha sivri bir tepe oluşturmasıdır. Bu durum ise Dışadönüklük ve Nevrotiklik boyutlarında baskın karakter özelliği sergilemeyen kişi sayısının diğer boyutlara kıyasla biraz daha yüksek olabileceğini göstermektedir. Tablo 10'dan elde edilen bulgular, boyut bazında yapılan analizlerle de doğrulanmaktadır.

4.1.1. Dışadönüklük Puanı Dağılımları

Tablo 11'de görüldüğü üzere toplam 1.157 öğretmen adayının *dışadönüklük* boyutundan aldığı puanlar 6 ile 42 arasında değişmektedir. Katılımcılardan 6 ile 11 (11 dahil) arasında puan alan, diğer bir ifadeyle *dışadönük* karaktere en uygun olan grup içerisinde yer alanların sayısının 202 (%17), 37 ve 42 arasında puan alan, diğer bir ifadeyle en fazla *içedönük* özellik gösterenlerin sayısının ise 19 (% 2) olduğu belirlenmiştir. Toplam 244 (%20) katılımcı ne *dışadönük* ne de *içedönük* özellik göstermezken 761 (%66) katılımcı *dışadönük*, 150 (%14) katılımcı ise *içedönük* özellik göstermiştir.

Tablo 11: Dışadönüklük Puanı Dağılımları

		f	%	$\bar{x}$	ss	Min.	Maks.
Dışadönük							
↑	(1) Çok Uygun	202	17%	8.88	1.725	6	11
	(2) Oldukça Uygun	307	27%	14.05	1.481	12	16
	(3) Biraz Uygun	254	22%	18.81	1.422	17	21
	(4) Ne Uygun, Ne Uygun Değil	244	20%	23.8	1.416	22	26
	(5) Biraz Uygun	100	9%	28.87	1.555	27	31
	(6) Oldukça Uygun	31	3%	33.68	1.492	32	36
	(7) Çok Uygun	19	2%	39.37	1.862	37	42
İçedönük							
	Toplam	1.157		18.47	7.232	6	42

4.1.2. Uyumluluk Puanı Dağılımları

Katılımcıların *uyumluluk* boyutundan aldığı puanlar 5 ile 32 arasında değişmektedir (Tablo 12). *Uyumluluk* özelliğini en fazla gösteren grupta toplam 270 (%23) öğretmen adayının bulunduğu, *uyumluluk* özelliğini en az gösteren, diğer bir ifadeyle en fazla *uyumsuz* olan grupta ise toplam 8 (%1) öğretmen adayının yer aldığı belirlenmiştir.

Tablo 12: Uyumluluk Puanı Dağılımları

		f	%	$\bar{x}$	ss	Min.	Maks.
Uyumlu							
	(1) Çok Uygun	270	23%	6.53	1.197	5	8
	(2) Oldukça Uygun	391	34%	10.58	1.069	9	12
	(3) Biraz Uygun	278	24%	14.33	1.091	13	16
	(4) Ne Uygun, Ne Uygun Değil	108	9%	18.05	1.179	17	20
	(5) Biraz Uygun	80	7%	22.41	,937	21	24
	(6) Oldukça Uygun	22	2%	26.36	1.002	25	28
	(7) Çok Uygun	8	1%	30.25	1.389	29	32
Uyumsuz							
	Toplam	1.157		12.49	5.209	5	32

Uyumluluk boyutunun her iki ucuna da aynı mesafede yer alan, diğer bir ifadeyle ne *uyumlu* ne de *uyumsuz* özellik gösteren toplam 108 (%9) öğrenci bulunmaktayken tüm katılımcıların 869 (%81)'unun *uyumlu*, 110 (%10)'unun ise *uyumsuz* karakterli olduğu belirlenmiştir.

4.1.3. Sorumluluk Puanı Dağılımları

Katılımcıların *sorumluluk* boyutundan aldığı puanlar 6 ile 42 arasında değişmektedir (Tablo 13). *Uyumluluk* özelliğini en fazla gösteren grupta toplam 309 (%27) öğretmen adayı yer alırken en *sorumsuz* grupta toplam 12 (%1) öğretmen adayı yer almaktadır.

Tablo 13: Sorumluluk Puanı Dağılımları

		f	%	$\bar{x}$	ss	Min.	Maks.
Sorumlu							
↑	(1) Çok Uygun	309	27%	8.47	1.783	6	11
	(2) Oldukça Uygun	346	30%	13.83	1.373	12	16
	(3) Biraz Uygun	242	21%	18.65	1.392	17	21
	(4) Ne Uygun, Ne Uygun Değil	158	13%	23.63	1.384	22	26
	(5) Biraz Uygun	64	6%	29.08	1.384	27	31
	(6) Oldukça Uygun	26	2%	33.58	1.172	32	35
	(7) Çok Uygun	12	1%	39.00	2.335	37	42
Sorumsuz							
	Toplam	1.157		16.29	7.077	6	42

Katılımcıların 897 (%78)'si *sorumlu* özellik gösterirken 102 (%9)'si *sorumsuz* karakterlidir. 158 (%13) öğretmen adayının ise ne *sorumlu* ne de *sorumsuz* özellik gösterdiği görülmüştür.

4.1.4. Nevrotiklik Puanı Dağılımları

Katılımcıların *nevrotiklik* boyutundan aldığı puanlar 5 ile 35 arasında değişmektedir (Tablo 14). 18 (%2) öğretmen adayının *nevrotiklik* özelliğine en uygun olan grupta yer aldığı, 151 (%13) öğretmen adayının ise duygusal olarak en dengeli grupta bulunduğu görülmüştür. Katılımcıların 166 (%15)'sının *nevrotiklik* özelliğini taşıdığı, 749 (%55)'unun ise *duygusal olarak dengeli* olduğu belirlenmiş, 243 (%20) katılımcının ise ne *nevrotik* ne de *duygusal dengeli* olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 14: Nevrotiklik Puanı Dağılımları

		f	%	$\bar{x}$	ss	Min.	Maks.
Nevrotik							
↑	(1) Çok Uygun	18	2%	6.83	1.425	5	9
	(2) Oldukça Uygun	41	4%	11.93	.787	11	13
	(3) Biraz Uygun	106	9%	15.48	1.115	14	17
	(4) Ne Uygun, Ne Uygun Değil	243	20%	20.23	1.355	18	22
	(5) Biraz Uygun	324	28%	24.53	1.122	23	26

Tablo 14-devam

(6)	Oldukça Uygun	274	24%	28.29	1.076	27	30
(7)	Çok Uygun	151	13%	32.76	1.611	31	35
Duygusal Dengeli							
Toplam		1.157		24.04	5.948	5	35

4.1.5. Gelişime Açıklık Puanı Dağılımları

Katılımcıların *gelişime açıklık* boyutundan aldığı puanlar 5 ile 35 arasında değişmektedir. Tablo 15 incelendiğinde toplam 1.157 öğretmen adayından 376 (%32)'sinin *gelişime açıklık* özelliğinin “(1) çok uygun” kategorisinde yer aldığı gözlenmektedir. Ayrıca “(2) oldukça uygun” ve “(3) biraz uygun” seçenekleri de birlikte düşünüldüğünde öğretmen adaylarının yaklaşık 4/5 (%82)'inin *gelişime açık* özellik sergilediği, 62 (%5.3)'sinin *gelişime kapalı* olduğu, 139 (%12)'unun ise *gelişime açıklık* boyutunun her iki tarafına eşit uzaklıkta bulunduğu görülmüştür.

Tablo 15: Gelişime Açıklık Puanı Dağılımları

		f	%	$\bar{x}$	ss	Min.	Maks.
Gelişime Açık							
↑	(1) Çok Uygun	376	32%	7.21	1.479	5	9
	(2) Oldukça Uygun	348	30%	11.51	1.114	10	13
	(3) Biraz Uygun	232	20%	15.33	1.047	14	17
	(4) Ne Uygun, Ne Uygun Değil	139	12%	19.76	1.322	18	22
	(5) Biraz Uygun	46	4%	24.13	.833	23	26
	(6) Oldukça Uygun	12	1%	28.17	.937	27	29
	(7) Çok Uygun	4	0.3%	33.50	1.732	32	35
Gelişime Kapalı							
Toplam		1.157		12.62	5.325	5	35

Özetle; öğretmen adaylarının beş faktör kişilik özelliklerinden *Nevrotiklik* boyutunun diğer boyutların dağılımının aksine sağa yatık olduğu, *Dışa Dönüklük*, *Uyumluluk*, *Sorumluluk* ve *Gelişime Açıklık* boyutlarının dağılım fonksiyonunun daha dik bir tepe oluşturduğu (Basıklık değerlerinin daha yüksek olduğu) görülmektedir. Söz

konusu bulgulardan hareketle tüm boyutlar için olumsuz özellik gösterenlerin sayısının olumlu özellik gösterenlere göre daha düşük olduğu, *Nevrotiklik* ve *Uyumluluk* boyutlarında baskın karakter gösterenlerin göstermeyenlere oranının diğer boyutlara kıyasla daha düşük olduğu görülmüştür.

Katılımcıların %66'sının *dışadönük*, %14'ünün *içedönük*, %20'sinin ise ne *dışadönük* ne de *içedönük* özellik sergilediği, %81'inin *uyumlu*, %9'unun *uyumsuz*, %10'unun ise ne *uyumlu* ne de *uyumsuz* özellik gösterdiği, %78'inin *sorumlu*, %9'unun *sorumsuz*, %13'ünün ise ne *sorumlu* ne de *sorumsuz* özellik gösterdiği, %15'inin *nevrotik*, %55'inin *duygusal dengeli*, %20'sinin ise ne *nevrotik* ne de *duygusal dengeli* özellik gösterdiği, %82'sinin *gelişime açık*, %5.3'ünün *gelişime kapalı*, %12'sinin ise ne *gelişime açık* ne de *gelişime kapalı* özellik sergilediği görülmüştür.

4.2. Cinsiyet Değişkeninin Beş Faktör Kişilik Puanlarına Etkisi

Katılımcıların Beş Faktör Kişilik boyutlarından aldıkları puanların cinsiyetlerine göre ayrımına ve bağımsız t-testi sonuçlarına Tablo 16'da yer verilmiştir. Tablo 16'nın analiz edilmesi sonucunda, erkeklerin dışadönüklük, uyumluluk, sorumluluk ve nevrotiklik puanlarının kızlardan yüksek olduğu, gelişime açıklık puanının ise kızlardan daha düşük olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin ölçüm yöntemine göre düşük puan, ilgili boyuttaki baskınlığa işaret etmektedir.

Tablo 16: Cinsiyet Değişkenine Göre Ortalama Puanlar ve Bağımsız t-testi Sonucu

	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	ss	t	p	Fark
Dışa Dönüklük Puanı	erkek	327	18.63	7.252	.472	.637	.223
	kız	830	18.41	7.228			
Uyumluluk Puanı	erkek	327	12.79	5.115	1.243	.214	.423
	kız	830	12.37	5.244			
Sorumluluk Puanı	erkek	327	16.83	7.652	1.606	.109	.741
	kız	830	16.08	6.83			
Nevrotiklik Puanı	erkek	327	24.6	5.678	2.087	.037*	.798
	kız	830	23.8	5.929			
Gelişime Açıklık Puanı	erkek	327	12.14	5.285	-1.914	.056	-.665
	kız	830	12.81	5.332			

* p<0.05

Cinsiyet değişkeninin kişilik puanları üzerindeki etkisi bağımsız t-testi ile incelenmiştir. Tablo 16’da görüldüğü üzere nevroitiklik boyutunda alınan puanlar, cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermekte, kadınların erkeklere göre daha nevroitik özellik gösterdiği görülmektedir. Diğer boyutlardaki puan farklılıklarının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir.

4.3. Şehir Değişkeninin Beş Faktör Kişilik Puanlarına Etkisi

Katılımcıların Beş Faktör Kişilik boyutlarından aldıkları puanların yaşanan şehir değişkenine göre ayrımına ve bağımsız t-testi sonuçlarına Tablo 17’de yer verilmiştir.

Tablo 17: Şehir Değişkenine Göre Ortalama Puanlar ve Bağımsız t-testi Sonucu

	Şehir	N	$\bar{x}$	ss	t	p	Fark
Dışa Dönüklük Puanı	İstanbul	982	18.35	7.038	-1.313	.189	-.779
	İstanbul Dışı	175	19.13	8.226			
Uyumluluk Puanı	İstanbul	982	12.35	4.980	-2.114	.035*	-.902
	İstanbul Dışı	175	13.25	6.306			
Sorumluluk Puanı	İstanbul	982	16.08	6.915	-2.482	.013*	-1.438
	İstanbul Dışı	175	17.51	7.834			
Nevrotiklik Puanı	İstanbul	982	24.08	5.816	.681	.496	.328
	İstanbul Dışı	175	23.75	6.157			
Gelişime Açıklık Puanı	İstanbul	982	12.58	5.115	-.669	.504	-.292
	İstanbul Dışı	175	12.87	6.385			

* p<0.05

İstanbul’da yaşadığını ifade eden katılımcıların nevroitiklik boyutu hariç tüm boyutlarda daha düşük puan aldığı görülmektedir. Söz konusu farkların anlamlı olup olmadığı bağımsız t-testi ile incelenmiştir.

Bağımsız t-testi sonucuna göre, yaşadığı şehrin İstanbul olduğunu ifade eden katılımcıların uyumluluk ve sorumluluk boyutlarında aldıkları puanların daha düşük olması istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Söz konusu durum, İstanbul’da yaşayan öğretmen adaylarının her iki boyutta daha olumlu özellik sergilediğine işaret

etmektedir. Diğer boyutlarda gözlenen puan farklılıklarının anlamlı olmadığı belirlenmiştir.

4.4. Yaş Değişkeninin Beş Faktör Kişilik Puanlarına Etkisi

Katılımcıların Beş Faktör Kişilik boyutlarından aldıkları puanların yaş değişkenine göre ayırımına ve bağımsız t-testi sonuçlarına Tablo 18’de yer verilmiştir.

Tablo 18: Yaş Değişkenine Göre Ortalama Puanlar ve Bağımsız t-testi Sonucu

	Yaş	N	$\bar{x}$	ss	t	p	Fark
Dışa Dönüklük Puanı	23 yaş altı	883	18.47	7.336	-.030	.976	-.015
	23 yaş ve üzeri	274	18.48	6.898			
Uyumluluk Puanı	23 yaş altı	883	12.69	5.149	2.356	.019*	.847
	23 yaş ve üzeri	274	11.84	5.356			
Sorumluluk Puanı	23 yaş altı	883	16.52	7.041	1.962	.050*	.959
	23 yaş ve üzeri	274	15.56	7.155			
Nevrotiklik Puanı	23 yaş altı	883	23.66	5.816	-3.861	.000*	- 1.557
	23 yaş ve üzeri	274	25.22	5.886			
Gelişime Açıklık Puanı	23 yaş altı	883	12.65	5.281	.377	.706	.139
	23 yaş ve üzeri	274	12.51	5.470			

* p<0.05

Yaşı 23’ün altında bulunan öğretmen adaylarının dışadönüklük ve nevroitiklik boyutlarında aldıkları puanların yaşı 23 ve üzerinde yer alan öğretmen adaylarının puanlarından düşük olduğu görülmektedir. Yaş değişkeninin kişilik boyutlarındaki puanlara anlamlı etkisinin olup olmadığının incelendiğ bağımsız t-testi sonuçlarına göre yaş değişkeninin uyumluluk, sorumluluk ve nevroitiklik puanları üzerinde anlamlı etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, yaşı 23’ten küçük olan katılımcıların uyumluluk ve sorumluluk puanı, yaşı 23’ten büyük olanlarınkine göre anlamlı olarak daha yükseken, nevroitiklik puanı daha düşüktür. Diğer bir ifadeyle, yaşı 23’ten küçük olan öğretmen adayları, yaşı 23 ve üzerinde olanlara göre anlamlı olarak daha uyumsuz, daha sorumsuz ve daha nevroiktir.

4.5. Tercih Sırası Değişkeninin Beş Faktör Kişilik Puanlarına Etkisi

Tercih sırası değişkeninin kişilik puanları üzerindeki etkisi tek yönlü ANOVA testi ile incelenmiştir. Katılımcılar tercih sıralarına göre toplam 4 gruba ayrılmış; okumakta olduğu bölümü üniversite tercih sırasında 1. sırada seçenler 1. grupta, ikinci sırada seçenler 2. grupta, 3. sırada seçenler 3. grupta, 4 ve daha üzeri bir sırada seçenler ise 4 grupta yer almıştır.

Tablo 19: Tercih Sırası Değişkeni Ortalama ve Standart Sapma Değerleri ile Tek Yönlü ANOVA Testi Sonucu

		N	$\bar{x}$	ss	F	p.
Dışa Dönüklük Puanı	1.	424	17.95	7.088	2.119	0.096
	2.	188	19.24	6.975		
	3.	180	19.2	7.948		
	4 ve daha üzeri	365	18.32	7.124		
Uyumluluk Puanı	1.	424	12.01	4.968	3.131	.025*
	2.	188	12.39	5.013		
	3.	180	13.39	5.386		
	4 ve daha üzeri	365	12.64	5.441		
Sorumluluk Puanı	1.	424	15.65	6.995	2.058	0.104
	2.	188	16.38	6.821		
	3.	180	16.93	7.899		
	4 ve daha üzeri	365	16.69	6.838		
Nevrotiklik Puanı	1.	424	24.45	5.759	4.952	.002*
	2.	188	24.03	5.815		
	3.	180	22.52	6.55		
	4 ve daha üzeri	365	24.27	5.562		
Gelişime Açıklık Puanı	1.	424	12.45	5.353	1.966	0.117
	2.	188	12.38	5.354		
	3.	180	13.5	5.562		
	4 ve daha üzeri	365	12.51	5.133		

* $p < 0.05$

Tercih sırası değişkeni için oluşturulan grupların ortalama puanları ve standart sapmaları ile tek yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo 19’da gösterilmektedir. Buna göre, üniversite tercih sırasının uyumluluk ve nevrotiklik boyutlarını anlamlı olarak etkilediği, dışadönüklük, sorumluluk ve gelişime açıklık boyutlarını ise etkilemediği

görülmektedir. p değerleri anlamlı olmayan ($p < 0.05$) dışadönüklük, sorumluluk ve gelişime açıklık boyutları için varyans analizine devam edilmemiştir.

Tercih sırası değişkeninden anlamlı olarak etkilendiği görülen uyumluluk ve nevrotiklik puanları için “Varyansların Homojenliği Testi” (Homogeneity of Variance Test) gerçekleştirilmiştir (Tablo 20).

Tablo 20: Tercih Sırası Değişkeni-Varyansların Homojenliği Testi Sonucu

	Levene Testi	sd1	sd2	p
Uyumluluk Puanı	1.064	3	1153	.363
Nevrotiklik Puanı	3.060	3	1153	.027

Tablo 20’de yer alan Varyansların Homojenliği Testi sonucuna göre p değeri 0.05’ten küçük olan nevrotiklik boyutu için gruplar arası varyanslarının homojen olmadığı, p değeri 0.05’ten büyük olan uyumluluk boyutu için gruplar arası varyansların ise homojen olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple uyumluluk boyutunun Çoklu Karşılaştırma (Multiple Comparison) analizi için varyans eşitliğinin varsayıldığı Tukey testi, nevrotiklik boyutunun Çoklu Karşılaştırma analizi için ise varyans eşitliğinin varsayılmadığı Tamhane’s T testi kullanılmıştır.

Tablo 21: Tercih Sırası Değişkeni İçin Çoklu Karşılaştırma Sonucu*

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler (Tercih Sırası)		Ortalama Fark	p
Uyumluluk Puanı	1	3	-1.379*	.015**
Nevrotiklik Puanı	1	3	1.931*	.004**
Nevrotiklik Puanı	3	4 ve daha üzeri	-1.749*	.014**

*uyumluluk puanı için Tukey testi, nevrotiklik puanı için Tamhane’s t testi

** $p < 0.05$

Tercih sırası değişkeni için yapılan ANOVA, Varyansların Homojenliği ve Çoklu Karşılaştırma testlerinin sonucuna göre, okuduğu bölümü üniversiteye girişte 1. sırada tercih eden öğretmen adayları, bölümünü 3. sırada tercih edenlere göre daha uyumlu ve duygusal olarak daha dengeli bulunmuşlardır (Tablo 21). Tercih sırası 4

ve daha üzerinde olan öğretmen adayları da yine bölümünü 3. sırada tercih edenlere göre daha yüksek duygusal dengeye sahiptir.

4.6. Bölüm Değişkeninin Beş Faktör Kişilik Puanlarına Etkisi

Bölüm değişkeninin Beş Faktör kişilik puan ortalamaları ve standart sapmaları ile Tek Yönlü ANOVA Testi sonuçları Tablo 22’de yer almaktadır. Tablo 22 incelendiğinde özellikle uyumluluk, nevrotiklik ve gelişime açıklık boyutlarından alınan puanların ortalamaları arasında göze çarpan farklar olduğu görülmektedir. Söz konusu farkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığına yönelik tek yönlü ANOVA testi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 22: Bölüm Değişkeni Ortalama ve Standart Sapma Değerleri ile Tek Yönlü ANOVA Testi Sonucu

		N	$\bar{x}$	ss	F	p
Dışa Dönüklük Puanı	BÖTE	196	18.2	6.905	3.447	.002*
	Edebiyat	110	18.16	7.652		
	Fen	136	18.85	6.886		
	İngilizce	138	18.99	7.658		
	Okul Öncesi	181	16.87	6.868		
	Sosyal	134	17.77	7.256		
	Türkçe	262	19.79	7.268		
Uyumluluk Puanı	BÖTE	196	13.15	5.162	7.916	.000*
	Edebiyat	110	10.23	4.746		
	Fen	136	11.82	4.392		
	İngilizce	138	13	5.497		
	Okul Öncesi	181	11.61	4.284		
	Sosyal	134	12.4	5.026		
	Türkçe	262	13.66	5.893		
Sorumluluk Puanı	BÖTE	196	16.82	6.553	3.241	.004*
	Edebiyat	110	14.24	7.156		
	Fen	136	16.34	6.08		
	İngilizce	138	17.41	7.392		
	Okul Öncesi	181	16.44	7.178		
	Sosyal	134	15.01	6.61		
	Türkçe	262	16.72	7.685		
Nevrotiklik Puanı	BÖTE	196	23.38	5.87	6.885	.000*
	Edebiyat	110	25.22	6.963		
	Fen	136	24.26	4.487		

Tablo 22-devam

	İngilizce	138	21.8	6.702		
	Okul Öncesi	181	23.56	5.21		
	Sosyal	134	25.58	5.296		
	Türkçe	262	24.59	5.848		
	BÖTE	196	11.76	4.437		
	Edebiyat	110	11.81	5.284		
	Fen	136	12.75	4.356		
Gelişime	İngilizce	138	12.1	5.444	6.419	.000*
Açıklık Puanı	Okul Öncesi	181	11.86	5.208		
	Sosyal	134	12.78	5.241		
	Türkçe	262	14.25	6.088		

* p<0.05

Tek yönlü ANOVA testi sonuçlarına göre bölüm değişkeninin tüm boyutlara ait puanları anlamlı olarak etkilediği görülmektedir. Bu sebeple tüm boyutlar için “Varyansların Homojenliği Testi” (Homogeneity of Variance Test) yapılmıştır (Tablo 23).

Tablo 23: Bölüm Değişkeni-Varyansların Homojenliği Testi Sonucu

	Levene Testi	sd1	sd2	p
Dışa Dönüklük Puanı	2.564	6	1150	.018
Uyumluluk Puanı	4.534	6	1150	.000
Sorumluluk Puanı	2.734	6	1150	.012
Nevrotiklik Puanı	5.917	6	1150	.000
Gelişime Açıklık Puanı	5.540	6	1150	.000

Tablo 23’te yer alan Varyansların Homojenliği Testi sonucuna göre tüm boyutlar için p değerinin 0.05’ten küçük olduğu görülmektedir. Bu sebeple tüm boyutlara ilişkin yapılan Çoklu Karşılaştırma analizinde varyans eşitliğinin varsayılmadığı Tamhane’s T testi kullanılmıştır.

Bölümler arası çoklu karşılaştırma analiz sonucunun yer aldığı Tablo 24’de görüleceği üzere; dışadönüklük boyutunda sadece Okul Öncesi ve Türkçe bölümleri arasında anlamlı bir farkın bulunduğu, Okul Öncesi eğitimi alanların Türkçe eğitimi

alanlara göre daha dışadönük karakterli olduğu, Edebiyat bölümünde okuyan öğrencilerin BÖTE, İngilizce, Sosyal Bilgiler ve Türkçe bölümlerinde eğitim alanlara göre daha uyumu olduğu, Türkçe bölümünde okuyanların ise Edebiyat, Fen ve Okul Öncesi bölümlerindekilere göre daha uyumsuz karakterli olduğu görülmektedir.

Tablo 24: Bölüm Değişkeni İçin Çoklu Karşılaştırma Sonucu*

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişkenler (Bölümler)	Ortalama Fark	p
Dışa Dönüklük Puanı	Okul Öncesi	Türkçe	-2.921** .000
Uyumluluk Puanı	Edebiyat	BÖTE	-2.926** .000
Uyumluluk Puanı	Edebiyat	İngilizce	-2.773** .001
Uyumluluk Puanı	Edebiyat	Sosyal	-2.176** .013
Uyumluluk Puanı	Edebiyat	Türkçe	-3.429** .000
Uyumluluk Puanı	Türkçe	Edebiyat	3.429** .000
Uyumluluk Puanı	Türkçe	Fen	1.833** .011
Uyumluluk Puanı	Türkçe	Okul Öncesi	2.049** .001
Sorumluluk Puanı	Edebiyat	BÖTE	-2.580** .043
Sorumluluk Puanı	Edebiyat	İngilizce	-3.169** .016
Nevrotiklik Puanı	İngilizce	Edebiyat	-3.421** .003
Nevrotiklik Puanı	İngilizce	Fen	-2.468** .009
Nevrotiklik Puanı	İngilizce	Sosyal	-3.785** .000
Nevrotiklik Puanı	İngilizce	Türkçe	-2.795** .001
Nevrotiklik Puanı	Sosyal	BÖTE	2.205** .009
Nevrotiklik Puanı	Sosyal	İngilizce	3.785** .000
Nevrotiklik Puanı	Sosyal	Okul Öncesi	2.024** .017
Gelişime Açıklık Puanı	Türkçe	BÖTE	2.492** .000
Gelişime Açıklık Puanı	Türkçe	Edebiyat	2.443** .003
Gelişime Açıklık Puanı	Türkçe	İngilizce	2.150** .008
Gelişime Açıklık Puanı	Türkçe	Okul Öncesi	2.390** .000

*Tamhane's T2, **p<0.05

Edebiyat bölümü öğretmen adaylarının BÖTE ve İngilizce bölümlerinde okuyan katılımcılara göre daha sorumlu olduğu, İngilizce öğretmen adaylarının Edebiyat, Fen, Sosyal ve Türkçe bölümlerinde okuyanlara göre daha nevroitik karakterli olduğu, Sosyal Bilgiler eğitimi alan katılımcıların ise BÖTE, İngilizce ve Okul Öncesi eğitimi alanlara göre duygusal anlamda daha dengeli olduğu görülmüştür.

Gelişime açıklık boyutunda ise Türkçe bölümünde okuyan öğretmen adaylarının BÖTE, Edebiyat, İngilizce ve Okul Öncesi bölümlerinde okuyanlara göre daha

olumsuz karakterli olduğu, diğerk bir ifadeyle gelişime daha kapalı olduğu belirlenmiştir.

Bölüm değışkeninin beş faktör kişilik boyutlarından alınan puanlar üzerindeki etkisinin incelendiğı ANOVA, Varyansların Homojenliğı ve Çoklu Karşılaştırma testlerinin sonuçlarını özetlemek gerekirse, katılımcıların dışadönüklük puanlarının nispeten birbirinden farksız olduğu, bu boyuttaki tek anlamlı farkın Okul Öncesi ve Türkçe bölümünde okuyanlar arasında gözleendiğı, Okul Öncesi bölümü öğrencilerinin Türkçe öğretmen adaylarından daha dışadönük oldukları belirlenmiştir.

Edebiyat bölümü öğrencilerinin uyumluluk boyutunda diğerk katılımcılara kıyasla daha olumlu özellik gösterdiğı, Türkçe bölümünde okuyanların ise diğerk bölüm öğrencilerine kıyasla daha uyumsuz karakterli olduğu görülmüştür.

Edebiyat bölümündeki öğretmen adaylarının en sorumlu karaktere sahip olduğu, İngilizce bölümündeki öğretmen adaylarının ise en sorumsuz grup olduğu tespit edilmiştir. İngilizce bölümünde eğitim alan öğretmen adaylarının nevroitikliğinin diğerk bölümlerde okuyanlara kıyasla daha yüksek olduğu, sosyal bilgiler bölümünde öğrenim gören katılımcıların ise en yüksek duygusal dengeye sahip grup olduğu tespit edilmiştir.

Türkçe öğretmen adaylarının gelişime en kapalı grup olduğu belirlenmiştir.

4.7. Sınıf Değışkeninin Beş Faktör Kişilik Puanlarına Etkisi

Katılımcıların sınıf değışkenlerine göre aldıkları ortalama puanlar ve standart sapma değerkleri ile Tek Yönlü ANOVA Testi sonuçlarına Tablo 25’de yer verilmiştir. Tablo 25’in incelenmesi neticesinde özellikle 1. ve 2. sınıfların dışa dönüklük boyutunda, 4. sınıf ve formasyon öğrencilerinin uyumluluk boyutunda, 3. sınıflar ile formasyon öğrencilerinin sorumluluk ve nevroitiklik boyutlarında, 1. sınıf ve formasyon öğrencilerinin gelişime açıklık boyutunda aldıkları puanların farklı olabileceğı fark edilmektedir.

Tablo 25: Sınıf Değişkeni Ortalama ve Standart Sapma Değerleri ile Tek Yönlü ANOVA Testi Sonucu

		N	$\bar{x}$	ss	F	Sig.
Dışa Dönüklük Puanı	1.	243	19.7	8.122	3.735	.005*
	2.	389	17.65	6.624		
	3.	201	19.13	7.077		
	4.	115	18.43	7.397		
	Formasyon	209	17.94	7.086		
Uyumluluk Puanı	1.	243	12.4	5.08	6.573	.000*
	2.	389	12.75	5.407		
	3.	201	12.99	5.141		
	4.	115	13.64	4.636		
	Formasyon	209	10.99	5.068		
Sorumluluk Puanı	1.	243	16.95	7.616	4.897	.001*
	2.	389	16.21	6.733		
	3.	201	17.35	7.107		
	4.	115	16.5	7.246		
	Formasyon	209	14.56	6.654		
Nevrotiklik Puanı	1.	243	23.91	5.476	4.014	.003*
	2.	389	23.79	6.244		
	3.	201	23.27	5.455		
	4.	115	23.9	5.481		
	Formasyon	209	25.42	6.002		
Gelişime Açıklık Puanı	1.	243	13.21	5.729	2.909	.021*
	2.	389	12.16	5.2		
	3.	201	13.16	5.161		
	4.	115	13.1	5.542		
	Formasyon	209	12.02	4.992		

* p<0.05

Tek yönlü ANOVA testi sonuçlarına göre sınıf değişkeninin tüm boyutlar üzerinde anlamlı etkisi olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple Varyansların Homojenliği testi tüm boyutlar için yapılmıştır.

Tablo 26'da yer verilen Varyansların Homojenliği Testi sonuçlarına göre, dışadönüklük boyutu için varyansların homojen olmadığı (p<0.05), diğer boyutlar için ise gruplar arası varyanslarının homojen olduğu görülmektedir (p>0.05).

Tablo 26: Sınıf Değişkeni-Varyansların Homojenliği Testi Sonucu

	Levene Testi	sd1	sd2	p
Dışa Dönüklük Puanı	3.033	4	1152	.017
Uyumluluk Puanı	.910	4	1152	.458
Sorumluluk Puanı	1.846	4	1152	.118
Nevrotiklik Puanı	1.762	4	1152	.134
Gelişime Açıklık Puanı	1.992	4	1152	.094

Gruplar arası çoklu karşılaştırma analizinde dışadönüklük puanları için Tamhane's T testi, diğer boyutlara ilişkin puanlar için Tukey Testi kullanılmıştır.

Tablo 27: Sınıf Değişkeni İçin Çoklu Karşılaştırma Sonucu*

Bağımlı Değişkenler	Bağımsız Değişkenler (Sınıflar)		Ortalama Fark	p
Dışa Dönüklük Puanı	1	2	2.047*	.010**
Uyumluluk Puanı	Formasyon	1	-1.405*	.032**
Uyumluluk Puanı	Formasyon	2	-1.755*	.001**
Uyumluluk Puanı	Formasyon	3	-1.995*	.001**
Uyumluluk Puanı	Formasyon	4	-2.653*	.000**
Sorumluluk Puanı	Formasyon	1	-2.395*	.003**
Sorumluluk Puanı	Formasyon	3	-2.793*	.001**
Nevrotiklik Puanı	Formasyon	1	1.511*	.048**
Nevrotiklik Puanı	Formasyon	2	1.630*	.010**
Nevrotiklik Puanı	Formasyon	3	2.148*	.002**

*dışadönüklük puanı için Tamhane's T, diğerleri için Tukey

**p<0.05

Tablo 27'de ifade edildiği üzere, 2. sınıfta okuyan öğretmen adayları 1. sınıfta okuyanlara göre daha dışadönüktür. Formasyon eğitimi alan katılımcıların uyumluluk ve sorumluluk puanları diğer sınıflarda okuyanlara kıyasla anlamlı olarak daha düşük çıkmıştır. Bu durum, formasyon eğitimi alan katılımcıların diğer öğretmen adaylarına göre daha uyumlu ve sorumlu karakter sergilediğini göstermektedir.

Formasyon öğrencilerinin nevrotiklik puanının 1., 2. ve 3. sınıf öğrencilerinden anlamlı olarak daha yüksek çıkmıştır. Bu durum formasyon eğitimi alan katılımcıların diğerlerinden daha dengeli kişilikleri olduğuna işaret etmektedir.

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırmada öğretmen adaylarının kişilik özellikleri ile bazı değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Ulaşılan temel sonuç, öğretmen adaylarının kişilik özelliklerinin farklılık gösterdiği yönündedir. Öğretmen adaylarının en baskın olan kişilik özellikleri; (1) gelişime açıklık, (2) uyumluluk, (3) sorumluluk, (4) dışadönüklük ve (5) nevrotiklik şeklinde sıralanmaktadır. Araştırmada ulaşılan diğer sonuçlar ise şu şekilde sıralanabilir:

- *Öğretmen adaylarının cinsiyetleri, kişilik özellikleri üzerinde önemli bir etkiye sahip değildir.* Bununla birlikte kadın ve erkeklerin nevrotiklik boyutunda aldıkları puanların anlamlı olarak farklı olduğu, kadınların erkeklere nazaran daha yüksek düzeyde nevrotik özellik sergilediği gözlenmiştir.
- *Öğretmen adaylarının yaşları büyük ölçüde kişilik özellikleri üzerinde etkilidir.* Katılımcıların yaş değişkeninin nevrotiklik, sorumluluk ve uyumluluk boyutları üzerinde anlamlı etkisinin olduğu, 23 yaş ve üzerinde olan öğretmen adaylarının, yaşı 23'ün altında olanlara kıyasla duygusal açıdan daha dengeli, daha sorumlu ve daha uyumlu oldukları, yaş değişkeninin dışadönüklük ve gelişime açıklık boyutlarından alınan puanlar üzerinde anlamlı etkisinin olmadığı bulunmuştur.
- *Öğretmen adaylarının yaşadıkları şehir, kişilik özelliklerini kısmen farklılaştırmaktadır.* Şehir değişkeninin uyumluluk ve sorumluluk boyutlarından alınan puanlar üzerinde anlamlı etkisinin olduğu, İstanbul'da yaşadığını ifade eden katılımcıların, İstanbul dışında yaşayanlara nazaran daha uyumlu ve daha sorumlu oldukları sonucuna varılmıştır.
- *Öğretmen adaylarının üniversite tercih sırasının Beş Faktör Kişilik özellikleri üzerinde anlamlı etkisi bulunmaktadır.* Okuduğu bölümü 1. sırada tercih edenlerin 3. sırada tercih edenlere göre daha uyumlu ve daha duygusal dengeli olduğu, benzer şekilde bölümünü 4 ve daha üzerindeki sırada tercih edenlerin 3.

sırada tercih edenlere göre daha uyumlu ve daha duygusal dengeli olduğu görülmüştür.

- *Katılımcıların dışadönüklük puanları, bölümlere göre nispeten birbirinden farksız olmakla birlikte bu boyuttaki tek anlamlı fark Okul Öncesi ve Türkçe bölümünde okuyanlar arasında gözlenmiştir.* Bununla birlikte, Okul Öncesi bölümü öğrencilerinin Türkçe öğretmen adaylarından daha dışadönük oldukları, Edebiyat bölümü öğrencilerinin uyumluluk boyutunda diğer katılımcılara kıyasla daha olumlu özellik gösterdiği, Türkçe bölümünde okuyanların ise diğer bölüm öğrencilerine kıyasla uyumluluk boyutunda daha uyumsuz karakterli olduğu, Edebiyat bölümündeki öğretmen adaylarının en sorumlu karaktere sahip olduğu, İngilizce bölümündeki öğretmen adaylarının ise en sorumsuz grup olduğu, İngilizce bölümünde eğitim alan öğretmen adaylarının nevroitikliğinin diğer bölümlerde okuyanlara kıyasla daha yüksek olduğu, Sosyal Bilgiler bölümünde öğrenim gören katılımcıların en yüksek duygusal dengeye sahip grup olduğu, Türkçe öğretmen adaylarının ise gelişime en kapalı grup olduğu belirlenmiştir.
- *Katılımcıların Beş Faktör Kişilik özellikleri okudukları sınıfa göre kısmen farklılaşmaktadır.* Buna göre, 2. sınıfta okuyan katılımcıların 1. sınıfta okuyanlara göre daha dışadönük olduğu, formasyon eğitimi gören öğretmen adaylarının diğer sınıflarda eğitim alanlara göre daha uyumlu, 1. ve 3. sınıftakilere göre daha sorumlu, 1., 2. ve 3. sınıfta okuyanlara göre ise duygusal olarak daha dengeli olduğu gözlenmiştir.

Elde edilen bu sonuçlar, literatürdeki genel bulgular ile karşılaştırılmıştır:

Açıkel (2013), üniversite öğrencilerinin aşk biçimleri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkileri incelediği araştırmasında nevroitiklik boyutunun katılımcıların cinsiyetine göre farklılaştığı, kadınların nevroitiklik özelliğinin erkeklerden yüksek olduğunu belirlemiştir.

Tatlıoğlu (2010) da benzer şekilde kadınların nevroitiklik boyutunda erkeklere nazaran daha baskın olduğunu, kadınların daha yüksek düzeyde nevroitik özellik gösterdiğini tespit etmiştir.

Aliyev (2008) tarafından üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri ve cinsiyet rolleri üzerinde gerçekleştirilen çalışmada nevroitik özelliğin kadınsı cinsiyet rolüne sahip katılımcılarda daha belirgin olduğu sonucuna varılmıştır.

Demirci (2003)'ye göre cinsiyetin nevroitiklik ve gelişime açıklık boyutlarında anlamlı etkisinin olduğu belirlenmiş, kadınların erkeklere nazaran daha nevroitik ve gelişime daha az açık olduğu sonucuna varılmıştır.

Ulucan ve Bahadır (2011) tarafından 2010 yılında Kayseri'de yapılan Türkiye Halter Şampiyonasına katılan sporcular üzerinde yapılan araştırmada cinsiyetin, Eysenck kişilik envanteri (EPQ) kullanılarak belirlenen nevroitiklik boyutunu anlamlı olarak etkilediği, kadınların daha nevroitik oldukları sonucuna varılmıştır.

Cinsiyetin Beş Faktör Kişilik özellikleri üzerindeki etkisi genel olarak nevroitiklik boyutunda gözlenirken literatürde farklı sonuçlara ulaşan çalışmalar da mevcuttur. Örneğin, Kırıkkale ilindeki banka çalışanlarının kişilik özellikleri ile iş değerleri arasındaki ilişkinin incelendiği Merdan (2013)'a göre cinsiyetin dışadönüklük boyutu hariç diğer boyutlar üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmüş, erkeklerin kadınlardan daha uyumlu, nevroitik ve gelişime açık olduğu sonucuna varılmıştır.

Yıldızoğlu (2013) tarafından okul yöneticilerinin çatışma yönetimi stili tercihleri ile beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada ise kadınların erkeklere göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha dışadönük ve gelişime açık olduğu tespit edilmiştir.

Görüldüğü üzere literatürde cinsiyetin Beş Faktör Kişilik özellikleri üzerinde etkisi olduğu kabul görmekle birlikte çalışmalarda farklı boyutlar üzerinde de durulmaktadır. Öte yandan bu konudaki tespitler cinsiyetin genellikle nevroitiklik boyutunda gözlemlendiğini, kadınların genellikle erkeklere nazaran daha nevroitik karakterli olduğuna işaret etmektedir. Bu durum, kadınların erkeklere oranla daha fazla duygusal iniş çıkışlar yaşadıklarını, kadınların morallerinin daha çabuk bozulduğunu, daha değişken ruh haline sahip olduklarını, daha endişeli, kötümser, kolay incinen, başkalarının onayına ihtiyaç duyan ve hassas kişiler olduklarını göstermektedir (Tatar, 2009).

Litaratürdeki genel tespitlere paralel olarak bu çalışmada da cinsiyetin öğretmen adaylarının Beş Faktör Kişilik özellikleri üzerinde etkili olduğu, kadınların erkeklere göre daha yüksek oranda nevroitik özellik gösterdiği sonucuna varılmıştır.

Çelebi ve Uğurlu (2014) tarafından İstanbul'daki 22 farklı lisede görev yapan öğretmenler üzerinde yapılan çalışmada yaş değişkeninin sorumluluk ve nevroitiklik boyutlarında etkili olduğu, 41-50 yaş aralığında olan katılımcıların daha genç

olanlara kıyasla daha yüksek düzeyde sorumluluk özelliği gösterdiği, ayrıca yaşı genç olan katılımcıların daha yüksek düzeyde nevrotiklik özelliği sergilediği belirlenmiştir.

Aliyev ve Tunç (2015)'un yetişkin bireyler üzerinde yaptıkları çalışmada Eysenck Kişilik Envanteri kullanarak ölçülen nevrotiklik özelliğinin yaş değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği, 18-35 yaş grubunda olanların 36-45 yaş grubunda olanlara göre daha yüksek puan ortalamasına sahip oldukları, diğer bir ifadeyle yaşı genç olanların daha yüksek düzeyde nevrotik özellik sergilediği belirlenmiştir.

Öte yandan, Ulucan ve Bahadır (2011), yaş değişkeninin kişilik özellikleri üzerinde bir etkisinin olmadığı sonucuna varmıştır.

Eysenck ve Wilson (1995), insanların yaşlandıkça daha az dik başlı ve daha dengeli olduklarını belirtmektedir. Benzer şekilde yapılan birçok çalışma, ergenler ve genç yetişkinlerin nevrotiklik puanlarının yaşlılara göre anlamlı şekilde yüksek çıktığını göstermektedir (Çelebi ve Uğurlu, 2014). Bu çalışmada da literatürdeki genel tespitlere paralel olarak, yaş ortalaması 19.78 olan 23 yaş altı grubu içerisindeki katılımcıların, yaş ortalaması 26.19 olan 23 yaş ve üzerindeki gruba kıyasla daha nevrotik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Literatür incelendiğinde yaşanan şehir değişkeninin Beş Faktör Kişilik özellikleri üzerindeki etkisinin incelendiği çalışmalara pek rastlanmadığı görülmektedir. Bu yönde yapılan ender çalışmalardan biri Tatlıoğlu (2014) tarafından gerçekleştirilmiş, yaşamlarının çoğunu il ve büyükşehirlerde geçiren üniversite öğrencilerinin dışadönüklük puanının yaşamlarını köy ve kasabalarda geçirenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmış, söz konusu tespit yaşamlarını büyükşehir ve illerde geçiren öğrencilerin sosyal, kültürel ve sportif etkinliklere daha çok katılması, almış olduğu eğitim imkanları, yaşamsal tecrübelerinin çokluğu ile açıklanmıştır. Katılımcıları, yaşadıkları şehir bazında İstanbul ve İstanbul dışı olarak iki grupta inceleyen bu çalışmada, şehir değişkeninin uyumluluk ve sorumluluk kişilik özellikleri üzerinde anlamlı etkisinin olduğu, İstanbul'da yaşayanların diğer şehirlerde yaşayanlara kıyasla daha uyumlu ve sorumlu oldukları belirlenmiştir. Söz konusu bulgunun, İstanbul gibi büyük bir şehirde yaşamının getirdiği alışkanlıklar ve yaşam tarzının kişilik özellikleri üzerindeki etkilerinin inceleneceği daha geniş çaplı araştırmalarla desteklenebileceği düşünülmektedir.

Literatür üzerinde yapılan araştırmada, öğretmen adaylarının okudukları fakülteyi üniversiteye girişte tercih etme sıralarının onların Beş Faktör Kişilik özellikleri üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu araştırmada tercih sırası değişkeni bağlamında elde edilen sonucun karşılaştırılacağı herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Tercih sırası bağımsız değişkeni bu araştırmada, öğretmen adaylarının okudukları bölümü ne derece istekli olarak seçtikleri konusunda bir gösterge olarak konumlandırılmış, bu açıdan katılımcıların eğitim aldıkları bölümü ne derece istekli olarak tercih ettikleri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin varlığını incelemiştir. Araştırmada elde edilen sonuca göre, eğitim aldığı bölümü istekli olarak seçenler ile isteksiz olarak seçenlerin her iki grup arasında yer alanlara kıyasla daha uyumlu ve duygusal açıdan daha dengeli olduğu tespit edilmiştir.

Beş Faktör Kişilik özelliklerinin bölüm değişkeni bağlamında incelendiği çalışmalara bakıldığında, Aliyev (2008) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen çalışmada Tıp Fakültesi ve Diş Hekimliği öğrencilerinin sorumluluk boyutundan düşük puan aldıkları, bu açıdan bakıldığında öğrencilerin okudukları fakültelere göre kişilik özellikleri bakımından bir takım farklılıklar gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Demirci (2003) tarafından farklı branşlarda eğitim alan öğretmen adayı öğrenciler üzerinde yürütülen çalışmada rehberlik branşında olanların sözel branşlarda olanlara göre daha dışadönük karakterli, sınıf öğretmeni adaylarının ise rehberlik branşında olanlardan daha sorumlu olduğu tespit edilmiştir.

Somer (2001) ise 556 kişilik yetişkin örneklemini üzerinde yürüttüğü çalışmasında dışadönüklük, nevroz ve gelişime açıklık boyutlarının mesleki grupları ayırmada anlamlı farklılıklara sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Beş Faktör Kişilik özelliklerinin üniversite öğrencilerinin okudukları bölüm değişkeni bağlamında incelendiği araştırma sayısı her ne kadar az olsa da, bu çalışmada elde edilen ve kişilik boyutlarının bölüm değişkenine göre farklılaştığı yönündeki bulgunun literatür ile örtüştüğü söylenebilir.

Beş Faktör Kişilik özelliklerini sınıf değişkeni bazında inceleyen araştırmalardan biri olan Tatlıoğlu (2014), 4. sınıfta okuyan üniversite öğrencilerin 1. sınıfta okuyanlara nazaran daha dışadönük ve daha deneyime açık olduklarını gözlemiş, söz konusu

tespiti, 4. sınıf öğrencilerinin almış oldukları üniversite eğitiminin kişilik özelliklerine etkisi sonucunda, kendine güven duygusunun artması, sosyal girişkenlik ve özerklik duygularını kazanmaları ile açıklamıştır.

Bu çalışmada da benzer şekilde 2. sınıfta okuyan öğrencilerin 1. sınıflara nazaran anlamlı olarak daha dışa dönük oldukları tespit edilmiştir. Söz konusu durum, öğrencilerin üniversiteye başladıkları ilk yıla nazaran dışadönüklük boyutunda olumlu tarafa doğru bir gelişme gösterdikleri, girişkenliklerinin zamanla arttığı ve kendilerine güven duygularının geliştiği şeklinde yorumlanmıştır. Formasyon öğrencilerinin diğer sınıflarda okuyan öğretmen adaylarına göre daha uyumlu, sorumlu ve duygusal dengeli olmaları ise yaş değişkeninde elde edilen sonuçla uyumludur. Zira yaş ortalamaları 26.26 olan formasyon öğrencilerinin yaş ortalamaları 20.19 olan diğer gruba nazaran uyumluluk, sorumluluk ve nevrotiklik boyutunda daha olumlu özellik göstermesi, beş faktör kişilik özelliklerinin bu boyutlarının zamanla geliştiğini, katılımcıların zamanla olgunlaştığı, çevrelerine karşı uyum geliştirdikleri, sorumluluk bilinçlerinin geliştiğini göstermektedir.

Farklı branşlardaki öğretmen adaylarının Beş Faktör Kişilik Özellikleri ile bazı değişkenleri arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışma, cinsiyet, yaş, bölüm, sınıf düzeyi, bölümü tercih etme sırası ve yaşanan şehir değişkenlerinin kişilik özellikleri üzerinde anlamlı etkilerinin olduğunu göstermiştir. Elde edilen sonuçların genel olarak literatür ile uyumlu olduğu görülmüştür. Çalışmada elde edilen sonuçlar ışığında aşağıdaki önerilere yer verilebileceği düşünülmektedir:

- Bu çalışma Yıldız Teknik Üniversitesi ve Marmara Üniversitesinin eğitim fakültelerinin belirli bölümlerinde öğrenim gören öğrenciler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonuçlarının genellenebilirliğini sağlamak için çalışma grubu, farklı üniversite, fakülte ve bölümlerde öğrenim gören öğrencilerden oluşturulabilir.
- Öğretmen adaylarının baskın kişilik özelliklerinin değişiklik göstermesi, adayların farklı öğrenim yöntemlerine sahip olabileceğini, bu sebeple eğitim bilimleri müfredatlarının geliştirilmesinde bu farklılıkların göz önüne alınması gerekebileceğini göstermektedir.
- Benzer şekilde, öğretmen adaylarının cinsiyet, yaş, bölüm, sınıf düzeyi gibi farklı özelliklerinin kişilik özellikleri üzerindeki etkisi, bu değişkenlere göre farklılık gösteren gruplara farklı eğitim teknikleri ile yaklaşılması

gerekebileceğini, sahip olunan kişilik özelliklerinin olumlu yanlarını ortaya çıkarmak için adayların farklı şekilde eğitilmesi gerekebileceğini göstermektedir.

- Beş Faktör Kişilik özellikleri üzerinde etkisi olan diğer faktörlerin neler olabileceğine yönelik bir araştırma yapılabilir.
- Beş Faktör Kişilik özelliklerinin zamanla değişip değişmediği, alınan eğitim, sosyal çevre veya ailevi ilişkilerin kişilik özellikleri üzerindeki etkisi irdelenebilir.

KAYNAKÇA

- Akman, Y., Erden, M., 1998. **Gelişim ve Öğrenme**. 12.Baskı. Ankara: Arkadaş Yayınevi
- Aktaş, A. 2006. Farklı Kültürlerdeki Yöneticilerin Kişilik Özelliklerine Dayanarak Liderlik Anlayışlarının Belirlenmesi: Türk ve Amerikan Otel Yöneticilerinin Karşılaştırmalı Analizi. Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Aliyev, P. 2008. Beş faktörlü kişilik özellikleri ve cinsiyet rollerinin üniversite alan seçimi ile ilişkisinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Allık, J ve R. R. McCrae. 2004. Toward a Geography of Personality Traits: Patterns of Profiles across 36 Cultures. **Journal of Cross-Cultural Psychology**. 35.1, 13-28.
- Atkinson RL, Atkinson RC, Smith EE Bem DJ, Hoeksema SN. 1999. **Psikolojiye Giriş**. çev: Yavuz, A. İstanbul: Arkadaş Yayınları
- Ayers, S., Baum, A., McManus, C. & Newmann, S. 2007. **The Cambridge handbook of psychology, health and medicine**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Aytaç, S. 2001. Örgütsel Davranış Açısından Kişiliğin Önemi. **Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi**. 3 (1).
- Bacanlı, H.; İlhan,T. ve Aslan S. 2009. Beş faktör kuramına dayalı bir kişilik ölçeğinin geliştirilmesi: Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT). **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**. 7(2). 261-279.
- Bardavit, M., 2007. Kişilik yapılarının stresi değerlendirme, stresle başa çıkma yaklaşımları, algılanan stres ve iş doyumu üzerinde olan etkisinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi
- Barrick, M.R. ve Mount, M.K., 1991. The Big Five Personality Dimensions and Job Performance: A Meta-Analysis. **Personnel Psychology**. 44(1). 1-26
- Başaran, İ. E. 2000. **Örgütlerde Davranış. İnsanın Üretim Gücü**. Üçüncü Basım. Ankara. Feryal Matbaası.
- Baymur, F. 1993. **Genel Psikoloji**. İstanbul. İnkılâp Kitapevi

- Bernardin, H. J. Cooke, D. K. ve Villanova, P. 2000. Conscientiousness and Agreeableness as Predictors of Rating Leniency. **Journal of Applied Psychology**. Cilt: 85. No: 2. s.232-236.
- Bishop, W. 1997, Questions as Interventions: Big Five Personality Factors and Perceptions of Socratic, Solution Focused and Diagnostic Questioning Styles, Doktora Tezi. St. John's University.
- Bitlisli, Ö. G. F. Dinç, M. Çetinceli, Ö. G. E. ve Kaygısız, Ü. 2013. Beş Faktör Kişilik Özellikleri ile Akademik Güdülenme İlişkisi: Süleyman Demirel Üniversitesi Isparta Meslek Yüksekokulu Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. **Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences**. 18(2): 459-480.
- Bono, Joyce E. Boles, Terry L. Dodge, Timothy A. and Lauver, Kristy J. 2002. The role of personality in task and relationship conflict. **Journal of Personality**. 70 (3). 1311-1344.
- Buchanan T, Johnson JA, Goldberg LR.. Implementing a five-factor personality inventory for use on the internet. **Eur J Psychol Assess** 2005. 21:115-127.
- Burger, J. M. 2006. **Kişilik**. Birinci Basım, çev. İnan Deniz Erguvan Sarioğlu, İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Burger, J. M., 1993. **Personaliry**. California. Santa Clara Universty Cole Publishing Company Pasific Grove
- Camgöz, S. M. 2009. Kişilik Özellikleri ile Finansal Performans Arasındaki İlişkiler: A Tipi Yatırım Fonu Yöneticileri Üzerinde Bir Değerlendirme, Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Coleman, J. C. 1996, **Abnormal Psychology and Modern Life**, Dallas: Scott Foresman Com.
- Costa, P. T. Jr. Busch, C. M. Zonderman, A. B . McCrae, R. R. 1986. Correlations of MMPI factor scales with measures of the Five-Factor Model of personality. **J. Pers. Assess**. 50:640-50
- Costa, P. T. Jr. McCrae, R. R. 1985. **The NEO Personality Inventory**. Odessa, FL: Psychol Assess. Resources
- Costa, P.T. ve McCrae, R.R. 1992. Four ways five factors are basic. **Personality and Individual Differences**. 13 (6), 653-665.
- Costa, P.T. ve McCrae, R. R. 1995. Domains and Facets: Hierarchical Personality Assessment Using The Revised NEO Personality Inventory. **Journal of Personality Assessment**. Cilt: 64. s.21-50.
- Costa. P. T. Jr. McCrae, R. R.. Dye, D. A. 1991. Facet scales for Agreeableness and Conscientiousness: A revision of the NEO Personality Inventory. **Personality and Individual Differences**. 12. 887-898.

- Cüceloğlu, Doğan. 1992. **İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları**. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Çeliköz, N. Sır, N. Ş. 2016. Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT): Geçerlik Güvenirlik Çalışması. **Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi**. Cilt: 5. s.118-131.
- Çiğdemoğlu, S. 2006. Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Akran Baskısı, Özsaygı ve Dışadönüklük Kişilik Özelliklerinin Okul Türlerine Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dede, B. 2009. Kişilik Özelliklerinin Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Üzerindeki Etkileri: Bankalar Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirci, S. 2003. Öğretmenlerde beş faktör kişilik özellikleri ile iş doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Digman JM. 1990. Personality Structure: Emergence of the five factor model. **Annual Review of Psychology**. 41. 417-440.
- Doğan, T. 2013. Beş faktör kişilik özellikleri ve öznel iyi oluş. **Doğuş Üniversitesi Dergisi**. 14 (1). 56-64.
- Durna, U. 2005. A ve B Tipi Kişilik Yapılarını ve Bu Kişilik Yapılarını Etkileyen Faktörlerle İlgili Bir Araştırma. **İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**. 19.1. 276-290.
- Ekici, G. ve Hevedanlı, M. 2010. Lise Öğrencilerinin Biyoloji Dersine Yönelik Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. **Türk Fen Eğitimi Dergisi**. 7(4). 97-109.
- Erdemir, F. 2000. **Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlık Düzeyi ve Bazı Sosyo-Demokratifik Etmenlerin Yaşam Doyumuyla İlişkisi**. VI. Ulusal Psikoloji Kongresi, 19 -22 Haziran 2000. İstanbul: Koç Üniversitesi.
- Erdoğan, İ. 1994. **İşletmelerde Davranış**. 4. bs. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
- Erikson, E. H. 1984. **İnsanın Sekiz Çağı**. çev. B. Üstün - V. Şar. Ankara: Birey ve Toplum Yayıncılık.
- Erkoç, T. 2008. Kişilik Özelliklerinin Örgütsel İletişime Etkisi ve Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eroğlu, F. 2010. **Davranış Bilimleri**. Beta Basım ve Yayımlar Dağıtım Anonim Şirketi.
- Eryılmaz, A. ve Öğülmüş, S. 2010. **Ergenlikte öznel iyi oluş ve beş faktörlü kişilik modeli**. Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 11(3). 189-203.
- Feist, J. 1990. **Theories of Personality**. Mc Neese State University.

- Feist, G.J. Bodner, T.E. Jacobs, J.F. Miles, M. and Tan, V. 1995. Integrating top-down and bottom-up structural models of subjective well-being: A longitudinal investigation. **Journal of Personality and Social Psychology**. 68. 138-150.
- Furnham, A. 1996. The Big Five Versus The Big Four: The Relationship Between the Myers- Briggs Type Indicator and the NEO-PI Five Factor Model of Personality. **Personality and Individual Differences**. 21. 303-307.
- Gallagher, D.J. 1990. Extraversion, neuroticism and appraisal of stressful academic events. **Journal of Personality and Individual Differences**. 11. 1053–1057.
- Goldberg LR. 1990. An alternative “Description of personality”: The Big-Five factor structure. **Journal of Personality and Social Psychology**. 59(6). 1216-1229.
- Goldberg, L. R. 1981. Language and individual differences: the search for universals in personality lexicons. **In Review of Personality and Social Psychology**, çev. L. Wheeler, 2: 1415. Beverly Hills, CA: Sage
- Goldberg, L. R. 1992. The development of markers for the Big-Five factor structure. **Psychological Assessment**. 4. 26-42.
- Goldberg, L.R. 1993. The structure of phenotypic personality traits. **American Psychologist**. 48. 26-34.
- Gosling SD, Rentfrow PJ, Swann WB Jr. 2003. A very brief measure of the Big Five personality domains. **J Res in Pers**. 37: 504-528.
- Graziano, W.G. Jensen-Campbell, L. A. ve Hair, E. C. 1996. Perceiving Interpersonal Conflict and Reacting to it: The Case of Agreeableness, **Journal of Personality and Social Psychology**. Cilt: 70. s.820-835.
- Greenberg, J. 1999. **Managing Behavior in Organizations**. 2. Basım. New Jersey: Prentice Hall
- Güleç, Cengiz 2006. **Psikiyatrinin A-B-C’si**. İstanbul: Say Yayınları.
- Güleç, E. 2010. Kişilik Yapısı ve Örgüt İçerisindeki Güç Mesafesi. Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gülgöz, S. 2002. “Five Factor Model and NEO-PI-R in Turkey”. in A.J. Marsella, R.R. McCrae & J. Allik (Eds), **The Five-Factor Model Across Cultures**. (ss. 1-23). Netherlands: Kluwer Academic Publishers.
- Güney, S. 2006. **Davranış Bilimleri**. 3 Baskı, Ankara:Nobel Yayın Dağıtım No:178.
- Güvenç, Bozkurt 1982. **İnsan ve Kültür**. Ankara: İş Bankası Yayınları.
- Hellriegel, D. ve Slocum, J. W. 2009. **Organizational Behaviour (12nd Ed.)**. Mason, OH: South-Western Centrage Learning.

Howard P.J. ve Jane M. Howard 1998. **The Big Five Quickstart an Introduction To The Five Factor Model of Personality For Human Resource Professionals.**

Öktem, R. [22 Mart 2016]. Araştırma Modeli.

http://80.251.40.59/education.ankara.edu.tr/aksoy/eay/0506guz/r_oktem.doc

Jensen-Campbell, L.A. Graziano, W.G. 2001. Agreeableness as a moderator of interpersonal conflict. **Journal of Personality.** 69. 323–362.

Jia, H. H. .2008. Relationships Between the Big Five Personality Dimensions and Cyberloafing Behavior. Doktora Tezi, Southern Illionis University Carbondale.

John, O. J. ve Srivastava, S. 1999. **The Big Five trait taxonomy: History, measurement, and theoretical perspectives.** In: L. A. Pervin and O. P.

John, O. P. Donahue, E. M. ve Kentle, R. L. 1991. **The big five inventory Versions 4a and 54.** Berkeley, CA: University of California, Berkeley, Institute of Personality and Social Research.

John, O.P. Naumann, L. P. ve Soto, C. J. 2008. **Paradigm shift to the integrative Big Five trait taxonomy: History, measurement, and conceptual issues: Theory and research** s. 114–158.

Jones, J. 1989. Students' ratings of teacher personality and teacher competence. **Higher Education.** 18. 551- 558.

Jung, C. Gustav 2005. **Kişiliğin Gelişimi.** çev. Ahmet Aydoğan. Kişilik Oluşumu ve Sorunları. İstanbul: İz Yayıncılık. 205-209.

Karaman, N. G. Doğan, T. ve Coban, A. E. 2010. A Study to Adapt the Big Five Inventory to Turkish. **Procedia-Social and Behavioral Sciences.** 2(2). 2357-2359.

Karasar, N. 2008. **Bilimsel araştırma yöntemi.** 18. Baskı. Ankara: Nobel.

Kaşlı, M. 2009, Otel İşletmelerinde İşgörenlerin Kişilik Özellikleri Lider-Üye Etkileşimi ve Tükenmişlik İlişkisinin İncelenmesi. Doktora Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Köknel, Özcan. 1985. **Kaygıdan Mutluluğa Kişilik.** 12. Basım. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Krueger, R. F. ve Johnson, W. 2007. **Behavioral Genetics and Personality: A New Look at The İntegration of Nature and Nurture.** In O. P. John, R.W. Robins, & L. A. Pervin (Eds.), Handbook of Personality: Theory and Research (3rd Ed., Pp. in Press), Guilford, New York.

Luthans, F. 2010. **Organizational Behaviour. An Evidence Based Approach,** Mcgrow Hill. N.Y.

- McAdams DP. Olson BD. 2010. Personality development: continuity and change over the life course. **Annu Rev Psycho.** 61:517-542.
- McCrae, R. R. 1993. Moderated analyses of longitudinal personality stability. **Journal of personality and social psychology.** 65(3). s. 577-585.
- McCrae, R. R. ve Costa, P. T. 2003. **Personality in Adulthood.** New York: Guilford Press. s.48-63
- McCrae, R. ve Costa, P. 2006. **Personality in adulthood: A five-factor theory perspective.** New York: Guilford Press.
- McCrae, R. R. ve John, P. O. 1990. An introduction to five – factor model and its applications, **Journal of Personality.** 2. 175–215.
- McCrae, R. R. Costa, P. T. Jr. Terracciano, A. Parker, W. D., Mills, C. J., De Fruyt, F. ve Mervielde, I. 2002. Personality trait development from 12 to 18: longitudinal, cross-sectional, and cross-cultural analyses. **Journal of Personality and Social Psychology.** 83. 1456–1468
- McCrae, R.R. and Costa, P.T. 1987. Validation of the five-factor model of personality across instruments and observers. **Journal of Personality and Social Psychology.** 52(1). 81-90.
- Merdan, E. 2013. Beş faktör kişilik kuramı ile iş değerleri ilişkisinin incelenmesi: Bankacılık sektöründe bir araştırma, **Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi.** sayı 7.
- Mete, Cengiz 2006. İlköğretim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin Kişilik Özellikleri İle İş Tatminleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Moody, M. C. 2007. Adaptive Behavior in Intercultural Environments: The Relationship Between Cultural Intelligence Factors and Big Five Personality Traits. Doktora Tezi, George Washington University.
- Morsünbül, Ü. 2014. Hızlı büyük beşli kişilik testi Türkçe versiyonu geçerlilik ve güvenirlik çalışması, Düşünen Adam. **The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences.** 27. 316-322
- Onur, B. 1995. **Gelişim Psikolojisi.** Ankara: İmge Kitapevi.
- Özgüven, İ. Ethem 1998. **Psikolojik Testler.** Ankara: PDREM Yayınları.
- Parikh, M. ve R. Gupta. 2010. **Organizational Behavior.** Tata McGraw-Hill.
- Peabody, P. ve Goldberg, L. R. 1989. Some determinants of factor structures from personality-trait descriptors. **Journal of Personality and Social Psychology.** 57. 552-567.
- Puher, M. A. 2009. The Big Five Personality Traits as Predictors of Adjustment to College. Yüksek Lisans Tezi. Villanova University.

- Rammstedt, B. ve John, O. P. 2006. **Die großen Fünf: Nomological net and cultural differences in the U.S. and Germany.**
- Robbins, S. P. ve T. A. Judge. 2012. **Örgütsel Davranış.** 14. Basım. çev. İnci. Erdem, Nobel Yayıncılık.
- Robbins, S. ve Judge, T. 2007. **Organizational Behavior.** New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Senemoğlu, N. 2004. **Gelişim, Öğrenme ve Öğretim.** Ankara: Gazi Kitabevi.
- Somer, O. 1998. Türkçede Kişilik Özelliği Tanımlayan Sıfatların Yapısı ve Beş Faktör Modeli. **Türk Psikoloji Dergisi.** 13(42): 17-32.
- Somer O, Goldberg LR. 1999. Personality processes and individual differences. **J Pers and Soc Psy.** 76:431-450.
- Somer O, Korkmaz M, Tatar A. 2001. **Kuramdan uygulamaya beş faktör kişilik modeli ve Beş Faktör Kişilik Envanteri (5FKE).** İzmir: Ege Üniversitesi Yay.
- Somer, O. Korkmaz, M. ve Tatar, A. 2002. Beş faktör kişilik envanterinin geliştirilmesi-I: Ölçek ve alt ölçeklerin oluşturulması. **Türk Psikoloji Dergisi.** 17(49). 21-37.
- Stevens, Charles. D. ve Ronald A. 2001. Selecting Employees for Fit: Personality and Preferred Managerial Style. **Journal of Managerial Issues.** Vol. 13. Number 4. 500-517.
- Şencan, H. 2003. Beş Temel İş Faktörü ve İş Başarısı. **Yaşadıkça Eğitim.** 80. 19-22.
- Şimşek Ö. F. 2007. **Yapısal eşitlik modellemesine giriş-temel ilkeler ve LISREL uygulamaları.** Ankara: Ekinoks.
- Tabak, A. Basım, H. N. Tatar, İ. ve Çetin, F. 2010. İzlenim yönetimi taktiklerinde beş faktör kişilik özelliklerinin rolü: savunma sanayiinde bir araştırma. **Ege Akademik Bakis.** 10(2). 539.
- Tatar, A. Bildik, T. Saltukoğlu, G. ve Dinçel, M. G. 2014. Klinik Olmayan Örneklemde Beş Faktör Kişilik Envanteri Belirti Tarama Amaçlı Kullanılabilir mi?: Ön Çalışma. **FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi.** (4). 181-199.
- Tatlıhoğlu, K. 2014. Üniversite öğrencilerinin beş faktör kişilik kuramı'na göre kişilik özellikleri alt boyutlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. **Tarih Okulu Dergisi.** 2014 (XVII).
- Tınar, M.Y. 1999. Çalışma Yaşamı ve Kişilik. **Mercek Dergisi.** MESS. 91-98. 170
- Tomrukçu, B. 2008. Beş Faktör Kişilik Özellikleri ile İş Değerleri Arasındaki İlişki Üzerine Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Ulucan, H. Bahadır, Z. 2011. Haltercilerin Kişilik Özelliklerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi. **Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi**. Cilt 5. Sayı 2. 175.
- Uysal, M. 2010. Hemşirelerin Kişilik Özellikleri ile Karar Stratejilerinin İlişkisi, Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Veccohio, R.P. 1988. **Organizational Behavior**. The Dryden Press International Edition, ABD.
- Watson, D. ve Clark, L.A. 1997. **Extraversion and its Positive Emotional Core. Handbook of Personality Psychology**. R. Hogan ve S. Briggs (Editörler). (ss. 767-793), San Diego, CA: Academic Pres.
- Watson, D. Clark, L.A. 1984. Negative affectivity: The disposition to experience aversive emotional states. **Psychological Bulletin**. 96. 465–490.
- Wayne, J.H. Musisca, N. and Fleeson, W. 2004. Considering the role of personality in the work–family experience: Relationships of the big five to work–family conflict and facilitation. **Journal of Vocational Behavior**. 64(1). 108–130.
- Yazgan İnanç, B. ve Yerlikaya, E.E. 2008. **Kişilik kuramları**. Ankara: Pegem A Akademi.
- Zel, U. 2001. **Yönetimde Kişilik ve Kişilik Özellikleri**. Editör: Güney, S. Yönetim ve Organizasyon. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

EKLER

Ek 1. Demografik Anket Formu ve Ölçüm Aracı

Öğretmen Adaylarının 5 Faktör Kişilik Kuramına Göre Kişilik Özelliklerinin Belirlenmesi ve Bazı Değişkenlere göre İncelenmesi

Merhaba,

Bu anketin amacı, sizlerin kişilik özelliklerinizi belirleyerek bazı değişkenlere açısından incelemektir. Bu amaç doğrultusunda Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (Bacanlı ve diğerleri, 2009) kullanılmıştır. Ölçme aracı toplam 40 maddeden oluşmakla birlikte ortalama 13 dakikalık bir sürede cevaplanabilmektedir. Ankette yer alan maddelerin doğru ya da yanlış cevabı bulunmamaktadır. Bu yüzden anketin tüm maddelerine eksiksiz cevap vererek her bir madde için size en uygun olan seçeneği işaretlemeniz önem taşımaktadır.

Katkılarınız için teşekkür ederim.

Nilüfer Şeker SİR
Türkçe Öğretmeni
YTÜ Eğitim Fakültesi
E-Posta: sekernil@gmail.com

Cinsiyetiniz: E / K

Yaşınız:

Bölümünüz / Branşınız:

Sınıfınız / Formasyon:

Okuduğunuz bölümün üniversite tercih sıranızdaki yeri:

Yaşadığınız şehir:

	Çok Uygun (7)	Oldukça Uygun (6)	Biraz Uygun (5)	Ne uygun, ne uygun değil (4)	Biraz uygun (3)	Oldukça uygun (2)	Çok uygun (1)	
Sakin								Sinirli
Yalnızlığı tercih eden								Sosyal (topluluğu seven)
Sanata ilgisiz								Sanata ilgili
Kindar								Affedici
Düzensiz								Düzenli
Sabırlı								Sabırsız
Silik								Atak
Hayal gücü zayıf								Hayal gücü kuvvetli
(Başkalarına) kayıtsız								Yardımsever
Sorumsuz								Sorumluluk sahibi
Rahat								Tedirgin
Uyuşuk, eliağır								Canlı
Dargörüşlü								Geniş görüşlü
Rekabetçi								İşbirliği yapan
Hırslı değil								Hırslı
Tutarlı								Tutarsız
Durgun								Delidolu
Alışılmış								Yenilikçi
Kibirli								Alçakgönüllü
Dikkatsiz								Dikkatli
İyimser								Karamsar
Neşesiz								Neşeli
Meraksız								Meraklı
Asi								Uysal, yumuşak başlı
Gayretsiz								Gayretli
Huzurlu								Huzursuz
Arka planda kalan								Öne çıkan
Tutucu								Liberal
Acımasız								Merhametli
Hazırlıksız								Hazırlıklı
Kaygısız								Kaygılı
Dikkat çekmeyen								Baskın, belirgin
İlgileri dar								İlgileri geniş
Bencil								Fedakâr (diğergam)
Disiplinsiz								Disiplinli
Yeni ilişkilere kapalı								Yeni ilişkilere açık
Etkisiz								Etkili
Hoşgörüsüz								Hoşgörülü
Donuk								Coşkulu
İnatçı								Uzlaşmacı

Ek 2. Enstitü Müdürlüğünden Alınan İzin Belgesi

		EBYS Elektronik Belge Yönetim Sistemi
T.C. YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü		
Sayı :44513635-044-E.1601080353 Konu :Araştırma İzni hk	Tarih:08.01.2016	
İlgili Makama		
Enstitümüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim yüksek lisans programı öğrencisi 13706006 numaralı Nilüfer ŞEKER SIR, "Öğretmen Adaylarının 5 Faktör Kişilik Kuramına Göre Kişilik Özelliklerinin Belirlenmesi ve Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi" konulu tezi kapsamında Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi ölçeğini uygulamak istemektedir. Nilüfer ŞEKER SIR' ın ekte belirtilen çalışmayı Yıldız Teknik Üniversitesi ve Marmara Üniversitesinde yapabilmesi için gerekli iznin verilmesini rica ederim.		
e-imzalıdır Prof. Dr. Cemal ZEHİR Enstitü Müdürü		
GÜVENLİ ELEKTRONİK İMZA AŞLIĞI KULLANILMIŞTIR 08.01.2016 Seçkin SAATÇIOĞLU Bilgisayar İşletmeni		
Adres :Yıldız Teknik Üniversitesi 34349 Beşiktaş/İSTANBUL Tel : 2123833115 Fax : 2123833118	İrtibat : Web : e-Posta :	Nurcan DİLAVER www.sbe.yildiz.edu.tr nurcankaleli@hotmail.com

Ek 3. Ölçek Sahibinden Alınan Kullanım İzni

Fwd: Re: İzin: Kişilik Ölçeği

Gelen Kutusu x

28.05.2015

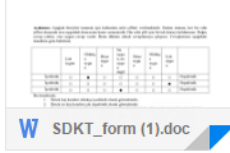
Hasan Bacanlı <hasan.bacanlı@gmail.com>

28.05.2015

Alici: bana

Ölçek ekte.

Altölçekleri toplam puan veya ortalama olarak değerlendirme yaparak kullanabilirsiniz.
İyi çalışmalar,

Nilüfer Şeker <sekernil@gmail.com>

28.05.2015

Alici: Hasan

Çok teşekkür ederim Hasan Hocam saygılar iyi çalışmalar

28 May 2015 tarihinde 13:40 saatinde, Hasan Bacanlı <hasan.bacanlı@gmail.com> şunları yazdı:

Ölçek ekte

ÖZ GEÇMİŞ

NİLÜFER ŞEKER SIR

sekernil@gmail.com

EĞİTİM

Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi 2013-2016

Eğitim Programları ve Öğretim Tezli Yüksek Lisans

(GPA=3.80/4.00)

Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi

Türkçe Öğretmenliği Bölümü

2008-2012

(GPA=3.30/4.00)

İzmir Anadolu Öğretmen Lisesi

(GPA=5.00/5.00)

2004-2008

AKADEMİK YAYINLAR

* Sır, N. Ş. (2016), "Öğretmen Adaylarının 5 Faktör Kişilik Kuramına Göre Kişilik Özelliklerinin Belirlenmesi Ve Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

* Çeliköz, N., Sır, N. Ş. (2016). Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT): Geçerlik Güvenirlik Çalışması. (ICONTE) 7. International Conference on New Trends in Education and Their Implication, Antalya-Turkey, 2016.

* Çeliköz, N., Sır, N. Ş. (2016). Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT): Geçerlik Güvenirlik Çalışması. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, Cilt: 5*, s.118-131.

* Sır, N. Ş., Karataş, H., & Çeliköz, N. (2015). Öğretmen Adaylarının Öğrenme Stili Tercihlerine İlişkin Bir İnceleme. *Education Sciences, 10(4)*, 237-252.

ALINAN DERSLER VE KURSLAR

Dersler:

Temel İstatistik Bilgileri, Eğitimde Bireysel Farklılıklar, Öğrenme Öğretme Kuramları, Eğitimde Program Geliştirme, Bilimsel Araştırma Yöntem ve Teknikleri, Etkili İletişim Yöntemleri, Yazma Eğitimi, Konuşma Eğitimi, Dinleme Eğitimi, Okuma Eğitimi, Soru Sorma Teknikleri, Yabancılar İçin Türkçe Eğitimi.

Kurslar:

İSMEK - Osmanlıca I, II

Ekim, 2009 - Mayıs 2010

İSMEK – Diksiyon

Ekim, 2010 - Mayıs 2011

BİLGİSAYAR BİLGİSİ

Programlar

Microsoft Office Araçları: Word, Excel, PowerPoint, SPSS, LISREL

İşletim Sistemleri

Windows XP/7/8

REFERANSLAR

Gerektiğinde sağlanır.